

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Fikir Sanat ve Edebiyat Dergisi

KAFKAOKUR*

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • SAYI 27 • YIL 4 • MAYIS 2018 • 8 TL

*...ben edebiyattan ibaretim.

KAFKAOKUR

Fikir, Sanat ve Edebiyat Dergisi

"...ben edebiyattan ibaretim."

Franz Kafka

Aylık Edebiyat Dergisi

Sayı 27 - Mayıs 2018 - 8 TL

www.kafkaokur.com

☉ kafkaokur

☉ kafkaokurdergi

İmtiyaz Sahibi

Gökhan Demir

Yayın Yönetmeni

Gökhan Demir

Editör

Merve Öz dolap

Sanat Yönetmeni

Rabia Genç

Kapak Resmi

Tülay Palaz

Düzeltili

Fatih Cerrahoğlu

Yayın Danışmanı

Baran Güzel

İletişim

e-posta: okurtemsilcisi@kafkaokur.com

Online Satış

kafkadukkan.com

bilgi@kafkadukkan.com

telefon: +90 530 727 15 23

Adres

Firuzaga Mah. Yeni Çarşı Cad.

Adan Apt. 39/1

Beyoğlu, İstanbul

ISSN

2148-6824

Yayın Türü

Yerel, Süreli Yayın

Baskı

İmak Ofset Basım Yayın

Tic. ve San. Ltd. Şti.

Merkez Mah. Atatürk Cad. Göl Sok.

No:1 Yenibosna, İstanbul

Tel: 444 62 18

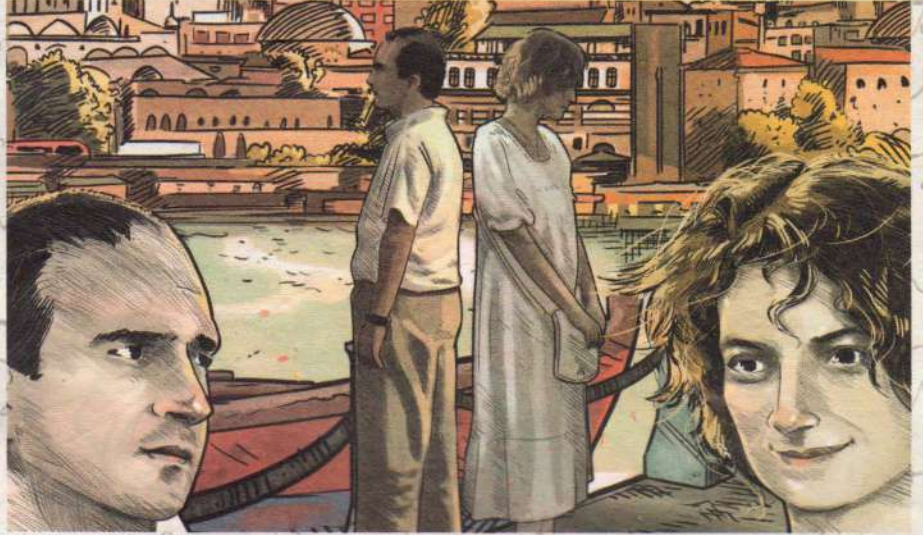
Matbaa Sertifika No: 12351

Dağıtım

DPP: (212) 622 22 22

©Her hakkı saklıdır

Bu dergide yer alan yazı, makale, fotoğraf ve illüstrasyonlar elektronik ortamlar da dâhil olmak üzere yazılı izin olmaksızın kullanılamaz.

İllüstrasyon & Kolaj

Tülay Palaz

Rabia Genç

Eren Caner Polat

Tayfun Yağcı

Erişcan Türk

Yeliz Akın

Zülal Öztürk

Atılay Aşkaroğlu

Sudenur Gültekin

Şeyma Türk

Aysu Bekar

Elif Öner

Alper İstanbullu

Rabia Aydoğan

Ezgi Karaata

Alkım Beyhan

Lokman Önsoy

Caner Eker

Tahir Keskin

Batuhan Bayrak

Esmâ Ak

- 6 **Maya Angelou** Nermin Sarıbaş
- 16 **Gürültüde Aşağıya Çekilmek** Ece Temelkuran, Deneme
- 18 **Arthur mu Mahmut mu?** İshag Uygur Eskiciyan, Öykü
- 21 **Uçuşan Kelimeler** Ezgi Ayvalı, Öykü
- 22 **İnsan Dünyası** Bahri Butimar, Şiir
- 23 **Asuman** Nazlı Başaran, Şiir
- 24 **Şimal Yıldızı** Eray Yasin Işık, Öykü
- 26 **Bülent Ortaçgil, Değirmenler (1999)** Rabia Gençler, Kolaj
- 28 **Sanat Sanat İçindir** Kaan Murat Yanık, Anı
- 30 **Hansen'in Evlatları** Nick Thorpe, Çeviren: Tugay Kaban, Çeviri İnceleme
- 32 **Ateşin Dizi Dibinde** Gonca Özmen, Anlatı
- 34 **Absürt Tiyatro Üzerine** Oğuz Kaan Boğa, İnceleme
- 37 **Hayallerimin Kanatları** Atılay Aşkaroğlu, Anlatı
- 38 **Kaptanlarım** Tilman Rammstedt, Çeviren: Özge Özkan Çeviri Öykü
- 40 **Ayrılık Vakti Geldiğinde** Tekin Tekik, Şiir
- 41 **Dem** Şükrü Ağaçdalı, Şiir
- 42 **Hâlâ Gülümsüyor** Baran Güzel, Öykü Dizisi
- 45 **Uzak İhtimal (2009)** Erişcan Türk, Film Alıntısı
- 46 **Yalnızca "Hastalıkta" Sev Beni...** Erçin Işık, Film İnceleme
- 48 **Saksıdaki Çiçekler** Sumru Uzun, Öykü
- 50 **Mevsim İlkbahar** Duygu Çetin, Anlatı
- 51 **İyi Uykular** Cansu Cindoruk, Anlatı

KAYBOLAN KAPI

Gökhan Demir - Arzum Ceren Kocabıyık

Bir yanım Kadıköy bir yanım Beyoğlu
Bir vapur hıncahınç insan
bir terk edilmiş Rum evi gibi hiç insan

Güz günü gibi kuru, soluk
Sisteki sigara dumanından farksız
Yalnızlığın mı yankılanıyor
Yoksa kulakların mı tıkanıyor
Aynı dalga çevresinde dönüp dolaşan balık misali
Ölümüm bu denizden olacaktır belki de
Ya da Ölümüm kimsenin bilmediğinden
Sokaklarımı gezdim. Bir el omzuma dokunsaydı eğer
bir yavru kedinin sırtını şişirmesi gibi ya da
yıllardır bana penceremden bakan o dağ gibi olduğumu anlayacaktım
Şimdi bir avuç kadarım
Sonbaharda savrulan bi yaprak misali yoksul
Beni doğuran güneş, büyüten yağmur
Şimdi kurutan güneş, taşıran yağmur
Dağılıyor, dokunamıyorsun
Bağırıyor, duyamıyorsun

Gidenin gelmediği yerdesin
Hiçbir yerdesin

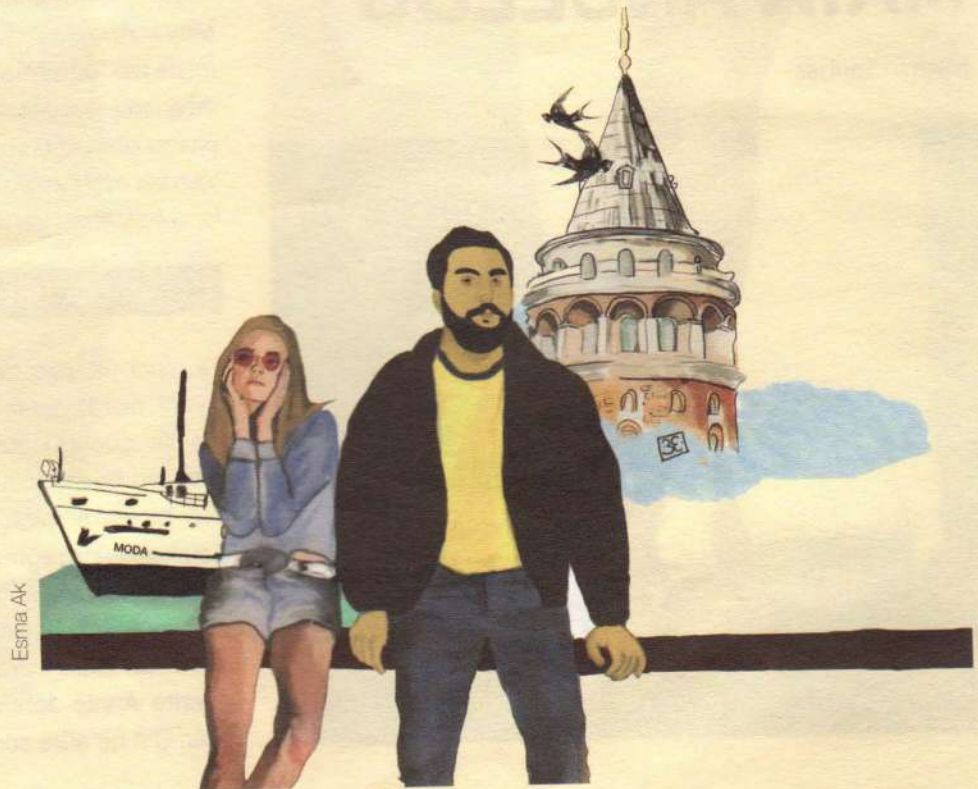
Duvarların sandığın aslında sırtındı
Bulamadığın yüzler bundandı

Hiç mi ümit yok
kaybettiklerin, kaybedilenler
gidenler, kalanlar
-sa -sı -de -da sı var mı bunun?

Çağın adı yok, alıp başını gidemiyorsun

Gittiğin yer döndüğün sırtın
Buralar kurak, çiçek açmaz
Kendi bozkırını kurabilir mi insan
Kendi bozkırında baharı kıskanır mı
Yaksalar kalacak bir tutamın yok
Bu yangında ilk kurtarılacak olan ne

Ne var ne yok kaybolan kapına serer rüzgâr
Şimdi kaybolan, kapına bırakılmış kundakta bir bebek yalnızlık.

Esma Ak

*Beni sözlerinizle vurabilirsiniz,
Gözlerinizle yaralayabilirsiniz beni,
Nefretinizle beni öldürebilirsiniz
Ama hava gibi, su gibi
Ben yine ayağa kalkacağım.*

KAFESTEKİ KUŞ NEDEN ŞAKIR BİLİRİM, AH BİLİRİM

Hayata bir sıfır yenik başlamanın ne olduğunu bilir misiniz? 1900'lü yılların ilk elli hatta altmış yılında, ırkçılığın tavan yaptığı Amerika Birleşik Devletleri'ni kafanızda canlandırın. Ten renginden dolayı ezilen, aşağılanan, dövülen, öldürülen siyahları düşünün. Sadece renginizden dolayı beyazlarla aynı kaldırımdan yürüyememenin ne olduğunu bilir misiniz? Öğrencilik yıllarımızda Amerikan tarihi bizleri çok da ilgilendirmediklerinden olaylara sadece uzaktan bakmakla yetiniriz. Oysa kıtalarından kendi arzuları dışında kopartılarak köleleştirilen, bir mal gibi alınıp satılan Afrikalılar için durum böyle değildir. Siyahlar katledilmesi gereken yaratıklar muamelesi görürken her türlü haktan da mahrum bırakılırlar. Bu gidişata dur diyen insan hakları savunucuları, sivil toplum hareketleri yavaş yavaş onları örgütlemeye, bilinçlendirmeye ve çetin mücadeleye başlar.

İşte bu mücadelenin en önemli temsilcilerinden biri yazar, şair, şarkıcı, dansçı, koreograf, Hollywood'un ilk siyahi kadın yönetmeni, feminist ve insan hakları savunucusu Maya Angelou. O bu özelliklerinin yanında kendi deyişiyle bir "öğretmen". Yaşamı boyunca çevresine, ülkesine, insanlığa karşılaştıkları engellerin zorluğu ne derecede olursa olsun "iç seslerini" bulmalarını salık veren bir rehber. Yazdığı otobiyografik romanları, şiirleri, ezilenlerin ve siyahların haklarına yönelik topyekûn mücadelenin bir ışığı olur.

ÇOCUKLUĞU VE ARKANSAS YILLARI

Yirminci yüzyılın başında octoroon (soyunun sekizde biri siyah) olarak tanımlanan bir anne ve Trinidadlı bir babanın ilk çocuğu olarak dünyaya gelen "Belalı Baxterlar" ailesinin baş döndüren güzelliğe sahip kızı Vivian ile yakışıklı bir asker olan Bailey Johnson 1924 yılında tanışır. Belalı ailesine rağmen bu güzel kadını seven Bailey her şeyi göze alarak Vivian'la evlenir ve ailenin bulunduğu ortamdan uzaklaşarak Kaliforniya'ya yerleşirler. Bir süre sonra ilk çocukları Bailey Jr. iki yıl sonra da 4 Nisan 1928'de Marguerite Annie Johnson yani bilinen adıyla Maya dünyaya gelir. Çift bir süre sonra ateşle barut haline gelince bir arada

MAYA ANGELOU

Nermin Sarıbaş

yaşayamayacaklarına karar verirler. Anlaşmazlıkları öyle had safhadadır ki çocuklarının bakımı konusunda bile ortak karar almakta zorlanırlar. Ve en nihayetinde de beş yaşındaki Bailey'i ve üç yaşındaki Maya'yı bileklerine takılı kimlik künyeleriyle birlikte Arkansas'a büyükannelerinin yanına gönderirler. Maya yedi yaşına geldiğinde çocuklar annelerinin yanına St. Louise'e yollanırlar. Burada korkunç bir olay yaşanır. Maya annesinin sevgilisi tarafından tecavüze uğrar. Yaşadığı bu olayı abisine anlatınca zanlı tutuklanır. Saldırgan sevgili cezaevinde bir gün tutulduktan sonra salınır. Ancak dışarı çıktıktan dört gün sonra öldürülür. Bir yandan yaşadığı travmatik olay öte yandan tecavüzcüsünün ifşa ettiği için öldürüldüğünü düşünen küçük Maya içine kapanır. Bu olayı takip eden beş yıl boyunca Bailey dışında kimselerle konuşmaz çünkü sesinin insanları öldürecek denli güçlü olduğuna inanır. Çevresindeki herkes ona "budala" muamelesi yaparken annesi Vivian ona sınıksı sarılır ve bir gün iyi bir öğretmen olacağını söyler. Bu yüzden de Maya yazar ve insan hakları savunucusu olmasının dışında öğretmenlik kisvesini de üzerine geçirir.

Maya'yı suskunluğundan kurtaramayan annesi çocuklarını yeniden büyükannelerinin yanına gönderir. Burada Bertha Flowers adlı bir kadın sayesinde konuşmaya başlar: "Anneannen her fırsatta okuduğunu söylüyor. Bu çok güzel, ama yeterli değil. Kelimelerin kâğıtta yazılı olduklarından daha fazla anlamı var. Daha derin anlam katabilmek için insan sesine gereksinim duyarlar." Maya'nın şiire ve okumaya olan ilgisini de gören Flowers ona, "şiiri okumadığın sürece sevemezsin," der ve Maya on üç yaşına geldiğinde yeniden konuşmaya başlar.

Siyah çocuklar için tehlikeler barındıran bu ırkçı kentte kaldırımda beyaz biri yürüyorsa, siyahlar kenara çekilmek zorundadır. Bailey genelde bu yazısız kurallara sessizce boyun eğerken bir gün dayanamaz ve abartılı sesle: "Evet efendim, evet. Patron sizsiniz. Patron!" diyerek yol verir beyazlara. Kulağına gelen bu olay sonrasında torunları için endişelenen büyükanne onların güvenliği açısından annelerinin yanına gitmeleri gerektiğini yoksa Klu Klux Klan tarafından dövülebileceklerini veya öldürülebileceklerini düşünür.

SAN FRANCİSCO VE ANNESİYLE KAVUŞMASI

Büyükannesiyle San Francisco'ya trenle vardıklarında kırmızı rujlu, yüksek topuklu, çok güzel ve zarif bir kadın olan Vivian karşılar onları. Maya annesinin güzelliği karşısında büyülenir. Yaklaşık iki hafta sonra Vivian, Maya'nın hayatı boyunca unutamayacağı konuşmasını yapar: "Maya, büyükanne gibi olmadığım için beni onaylamıyorsun. Bu doğru, evet, değilim. Ama ben senin annenim ve yaşadığım evin mas-

raflarını karşılayabilmek için bir taraflarımı yırtıyorum. Okula gittiğinde, öğretmen sana gülümsediğinde sen de gülümseyerek karşılık ver. Tanımadığın öğrenciler gülümsediğinde sen de gülümse. Hem, ben senin annenim, eğer yabancılara zoraki de olsa bir kerecik gülümseyebilirsen, bunu benim hatırım için hayli hayli yapabilirsin. İnan bana, buna minnettar olacağım," der. Maya, o gün sırf bir başka insanı gülümseterek yüce gönüllü olunabileceğini öğrenir. Hatta sonrasında da güzel bir sözün ya da birine verilen desteğin cömert bir hediye olduğunu düşünür:

"Hiçbir zaman hayırsever biri olarak bilinmesem de olur, fakat kesinlikle merhametli biri olarak tanınmak istiyorum."

Kendilerine üç hafta sonra katılan Bailey'i tren istasyonundan aldıkları günün gecesi Vivian çocuklarını neden büyükannelerinin yanına gönderdiğini açıklar: "Sizi çok özledim, fakat sizin için olabilecek en iyi yerde olduğunuza emindim. Ben berbat bir anne olurdum. Hiç sabrım yoktu. Maya, sen iki yaşındayken benden bir şey istemiştin. Ben o sırada konuşmakla meşguldüm, bu yüzden sen de elime vurdun ve hiç düşünmeden sana bir tokat patlatıp koltuktan düşmene neden oldum. Bu seni sevmediğim anlamına gelmiyordu. Bunun tek anlamı, henüz anne olmaya hazır olmadığım. Size açıklama yapıyorum, özür dilemiyorum. Eğer benimle kalsaydınız, hepimiz bundan pişman olurduk."

Vivian çocuklarının babalarıyla tanışmaları gerektiğini düşünerek onları sırayla San Diego'ya gönderir. Bailey hoşnutsuz olarak geri döner. Sıra Maya'dadır. Maya bir gün babasıyla birlikte Meksika sınırlarındaki bir köye gezintiye gider, babası zilzurna sarhoş olduğundan eve dönebilmek için arabayı kendisi kullanmak zorunda kalır. Geri döndüklerinde babasının sevgilisi Maya'yı suçlar, aralarında tartışma çıkar ve kadın Maya'ya dikiş makinesiyle saldırır. Kendine gelen babası yaralanan kızını bir arkadaşının evine pansumana götürdükten sonra onu öylece bırakır. Maya toparlanıp kendine gelince oradan ayrılır ve üç hafta kadar sokaklarda yaşadıkdan sonra annesini arayarak geri dönüş bileti ister. Sorumsuz babasıyla ise bir daha görüşmez.

Arkansas'tayken aldıkları eğitimin bir buçuk sömestir ileride olmasından dolayı Vivian kızına isterse yarım dönem bir işe yerleşebileceğini veya evde kalabileceğini önerir. Maya da çalışmak hatta 'vatman' olmak istediğini söyler. Ancak iş başvurusu için gittiği, beyazların çalıştığı ofiste kimse onunla ilgilenmez. Yaklaşık üç hafta boyunca birinin kendisiyle ilgilenmesini bekleyen Maya'yı en sonunda yönetici olduğunu söyleyen bir adam görüşmeye alır. Maya yoğun ısrarları sonucunda işi alır. Hatta işe alınan ilk siyah vatman olarak gaze-

telere çıkar. Aylar sonra bir gün Vivian kızına o iş tecrübesinden kendisiyle ilgili ne öğrendiğini sorduğunda, **“Çalışmaktan korkmadığımı öğrendim ve hemen hemen hepsi bu,”** yanıtını alır. Vivian ise, **“Hayır, gücün olduğunu öğrendin! Güç ve kararlılık. Seni seviyorum ve seninle gurur duyuyorum. Bu ikisi oldu mu, herhangi bir yere, istediğin her yere gidebilirsin,”** der.

Maya bir gün izinsiz olarak arkadaşlarıyla eğlenip eve geç geldiği için annesinden dayak yer. Bailey, kardeşini annesinin elinden zor kurtarır. Ertesi sabah uyandığında yüzü gözü mosmor olan ve dudakları şişen Maya, Bailey ile birlikte bavulları ellerinde evden çıkmaya hazırlanırken Vivian olanlardan çok pişman olduğunu söyleyerek çocuklarının ayaklarına kaparır: **“Delirmiştin. Aklımı kaybetmiştim. Sen yedi yaşındayken o piç kurusunun sana ne yaptığı aklıma geldi. Başka birinin seni alıp götürdüğünü, seni istismar ettiğini, hatta canını aldığını hayal dahi etmek istemem.”**

Bailey orduya yazılır ve evden ayrılır. Bu durumdan mutsuz olan Maya aynı zamanda ergenlik buhranlarıyla boğuşmak zorunda kalır. 1.80 boyunda dar kalçalı, uzun sıksa bacakları ve çıkıntı halinde duran küçük memelerinden hoşnut olmayan Maya okuduğu *Kuyu* adlı bir kitabın etkisiyle kendisinin eşcinsel olup olmadığını sorgular. Bu durumunu test etmek için mahalleden hoşlandığı Babe adlı genç, yakışıklı bir delikanlıyla birlikte olur ve ondan hamile kalır. Hamileliğini bir süre bol kıyafetler giyerek gizleyen ancak sekizinci ayı dolunca durumdan evdekileri bir mektupla haberdar eder. İş seyahatindeki Vivian'ı kocası Clidell Jackson hemen eve çağırır. Apar topar geri dönen Vivian kızına bu genci sevip sevmediğini sorar. Maya'dan sevmediği yanıtını alınca da: **“Tamam o zaman, mesele kapandı, üç hayatı mahvetmeyeceğiz. Bizim-senin ve benim- ve bu ailenin harika bir bebeği olacak. Hepsi bu,”** yanıtını verir. Vivian dönemin muhafazakâr Amerikan koşulları da düşünüldüğünde biricik kızına ailesine kara leke sürmüş bir evlat gibi davranmaz ve sahiplenir onu. Ona göre evli olmadan çocuk sahibi olmak zahmetlidir ancak hayatın ta kendisidir.

Maya henüz on yedi yaşında genç ve bekâr bir anne olarak hayatının sorumluluğunu almak ister. Annesini çok sevse de onun kendisini on üç yaşına kadar başkalarının yanında bıraktığını unutmamıştır. Vivian'a kararını söyler. Yemek yapmayı bilmediği halde küçük bir restoranda aşçılık işi bulur. Eve döndüğünde annesinin yardımcısı Ford Baba'dan yemek yapmanın inceliklerini öğrenir ve işe başlar. Çalıştığı zamanlarda bebeğine bakması için annesinin bulduğu beyaz ve yaşlı bir kadına bırakır bebeğini. Yaşlı olduğu ve ölüme yakın olduğu için bu kadının ölüm ve yaşam konusunda daha anlayışlı ve ön yargılarından kurtulmuş olabileceğini düşünür.

Kendisine bir oda kiralayan Maya bir gün yemek yiyişinden, sofra adabından, gülümseyişinden çok etkilendiği bir gençle tanışır. Kıvrık adını verdiği bu adam Maya'nın gerçek anlamdaki ilk aşkıdır. Tek sorun adamın hayatında evlenmek istediği başka bir kadının varlığıdır. Maya bu bilgileri düşünmemek üzere zihninin en derin köşesine saklarken bir süre sonra Kıvrık, söylediği üzere kız arkadaşına geri döner. Maya ilk aşk acısının ıssızlığıyla derinden yaralanır. San Francisco sokakları ona anlamsız gelmeye başlar. Yemek pişirmek rutin bir işe dönüşmüştür, müzik ve dans ise ona hiç olmadığı kadar uzaktır artık. Bitmek bilmeyen bir acının içinde yüzmeye başlamıştır.

Aylar sonra gittiği deniz yolculuğundan mühimmat gemisiyle geri dönen Bailey, Maya'nın kurtarıcısı olur. Çok zayıflayan Maya'yı gören Bailey bu duruma üzüldü ve kız kardeşine San Francisco'dan ayrılarak Los Angeles veya San Diego'ya gitmesini önerir. Maya Los Angeles'a gitmeye karar verirken abisi ona 200 dolar harçlık verir. Vivian ise onu destekleyerek: *"İçine girdiğin şey ne olursa olsun en iyisi ol. Eğer bir fahişe olmak istiyorsan, bu senin hayatın. En iyisi ol. Ucundan tırtıklama. Sahip olmaya değer her şey için çalışmaya da değer,"* der.

Los Angeles'a vardığında annesinin akrabaları "Belalı Baxter'ları" arar. Bir süre orada kalmayı planlar ancak Baxterlar sanki Maya oradan öylesine geçerken uğramış gibi muamele ederler. Çocuğunu ve kendisini bağırklarına basmayan Baxter ailesinin bu tutumundan çok incinen Maya bir gece kulübünde garsonluk işi bulur. Sürekli kulübe gelen iki kadın onu hafta sonu evlerine davet ederler ancak diğer garsonlar kadınların eşcinsel olduğunu ve dikkat etmesi gerektiğini söylerler. Korkmadığını ispat etmek için o pazar günü kadınların verdiği adrese gider. Kadınlar ona esrar verir. Kendisinin cesur olduğunu ispatlamaya çalışan Maya bunu reddetmez. Bu kadınların kendisini kötü amaçlarına alet edeceğini düşünerek tuvalete gitme bahanesiyle bir plan yapar. Ev sahibi tarafından evlerinden çıkarılmak istenen ancak evlerini çok seven bu kadınların zaten fahişelik yaptığını bildiği için onlara bu evi kendisinin kiralayacağını ve faturaları üzerine alacağını, karşılığında da onlara müşterilerini kendisinin bulacağını teklif eder. Kadınlar o evde kalabilmek için teklifi kabul ederler. Maya'nın tek şartı kendi izni dışında kimseyle görüşmemeleridir. Bir süre bu şekilde çalışan kadınları bir gün aniden ziyaret eden Maya evde bilgisi dışında birilerini görünce kadınlara çok kızar ve işi bırakır. Kadınlar onu polise şikâyet etmekle tehdit edince çocuğunu kaybetmekten korktuğu için pınlı pırtını toplayıp büyükannesinin yanına Arkansas'a kaçar. Bir süre burada kaldıktan sonra beyazların yaşadığı kasabadaki mağazaya hem Kaliforniya kızı hem de özgür biri olduğunu göstermek için alışverişe gider:

"Beyazlar Kasabası'na süzülerek girdiğimde bir hava boşluğu meydana geldi. Hava sönüp ağırlıkla çöküvermişti sanki. Beyaz pencerelere bakıp o gergin görüntülerini kaybetmelerini ve doğal hallerine geri dönmelerini bekledim. Ama sokağın iki yanındaki perdeler kıpırdamıyordu. Beyaz kadınların, aksak ancak kesinlikle zarif yürüyüşümü kaçırdıklarını fark ettim. Ardından, bitkin halde olduğumu kabul ettim, fakat başımı ısrarla dik tutarak omuzlarımı da hiç olmadıkları kadar dikleştirdim."

Mağazadaki sarışın tezgâhtardan Simplicity kâğıdı isteyen Maya'ya tezgâhtar kız kendilerinde bulunmadığını ama sipariş verebileceğini söyler. Birkaç gün sonra siparişlerini almak için mağazaya giden Maya'yı bu sefer farklı ve asık suratlı başka bir beyaz tezgâhtar kadın karşılar. Kadının kendisine, *"Sen olduğun yerde dur da geçeyim,"* demesini hazmedemez ve *"Asıl sen olduğun yerde dur da ben geçeyim,"* diye karşılık verir. Maya daha büyükannesinin yanına varmadan olanlar çoktan kulağına gitmiştir. Büyükanne Henderson öfkeden burun deliklerini şişirmiş olarak bekler ve bir tokat patlatır torununa: *"Kaliforniya'ya gittin diye bu deli insanların seni öldürmeyeceğini mi sanıyorsun? O akıl hastası çocukların senin ırzına geçmeyeceklerini mi sanıyorsun? O son derece önemli ilkelerin sayesinde o adamların buraya gelip ortalığı karıştırmayacağını mı sanıyorsun? Eğer öyleyse, yanılıyorsun. Seni ve bizi yüce Tanrı'dan ve biraz mesafeden başka hiçbir şey koruyamaz. Senin ve bebeğin eşyalarını topladım. Wilson kardeş sizi Louisville'e götürmek için yolda."*

San Francisco'ya geri dönen Maya bir lokantada işe girer ve maaşının çoğunu evinde kaldığı annesine verir. Kalan parasıyla da kendisine plak ve kitap satın alır. Vivian'ın kızının içindeki potansiyelin bir gün ortaya çıkacağına inancı sonsuzdur. O dönem yaptığı işlerden hoşnut olmayan Maya orduya girmeye karar verir. Çocuk doğurmuş olmasına rağmen tüm muayenelerden geçer. Ancak ofise çağrıldığında kendisini bir sürpriz beklemektedir:

"Bu senin imzan mı Johnson?"

"Evet, efendim. Bu benim imzam."

Görevli Maya'nın kendilerine yalan söylediğini, adının California Meslek Okulu'nun Amerikan Karşıtı Faaliyetleri İzleme Komitesi'nin listesinde yer aldığını söyler. Maya orada sadece dans dersleri aldığını söylerken görevli sert bir şekilde kendilerine aptalca oynamaması gerektiğini ve oranın komünist bir örgüt olduğunu söyler. Maya'nın orada iki yıl boyunca yani on dört ve on beş yaşında ders aldığını, bir öğretmeninin burs ayarladığını söylemesine rağmen ordu yetkilisi, *"Komünistler Tanrı tanımazlar, Johnson. Ve bizler Tanrı'nın emrinde savaşıyoruz,"* der. Normalde dava açabilecekleri hâlde genç ve masum

Taylor Vajra

olduğu için sadece orduya kabul etmeyeceklerini söylerler. Maya yalan söylemişti ancak bu hiç çocuk doğurmadığı ile ilgiliydi. Stalin'in fotoğrafını görse tanımazdı bile.

Bir restoranda gece vardiyasında çalışmaya başlar. R. L. Poole adlı bir adam restorana gelir ve kendisiyle çalışacak bir dansçıya ihtiyacı olduğunu söyler. Maya'ya ritmik tap dansı yapmayı teklif eder. Ancak Maya sadece bale ve modern dans yaptığını, tap dansını öğrenebileceğini söyler. Bir süre birlikte prova yaptıktan sonra sahneye çıkan ikiliden Maya sahne performansı sırasında tutulup kalır ve gösteriyi zor bela bitirir. Birkaç kez daha sahneye çıkarlar ama çok fazla ilgi görmezler. Poole kariyerine dansçı olan eski kız arkadaşıyla devam etmeye karar verir. Kariyerinin başlamadan bitmesine lanet eden Maya'nın gözyaşları ateş ve öfke doludur. Gençlik aşkı Kıvrıcık başkasına gitmiş, lezbiyenlere karşı kendini koruma girişimi ona bir genelev kazandırmış, çocuğunu kaybetme tehlikesiyle karşılaşmış, çocukluğunun geçtiği eve kanat çırpmış ama geri gönderilmiş, ordu ve dans kariyeri ise sona ermiştir. Birinin kendisine sempati duyması için sahip olacağı hiçbir özelliğinin olmadığını düşünen genç Maya her şeye rağmen kendini toparlamaya karar verir. Zira ne kendine acıyacak zamanı ne de böyle bir lüksü vardır. Tüm cesaretini toplayarak annesinin Stockton kasabasında lokantası olan bir arkadaşının yanında yardımcı aşçı olarak çalışmaya başlar. Bebeğini de mahallenin tüm çocuklarına bakıcılık yapan Koca Mary lakaplı bir kadına bırakır.

Gece vardiyalarından birinde restorana orta yaşlı, nazik bir müşteri gelir ve kahvaltı yapmak istediğini söyler. L. D. Tolbrook adlı muhafazakâr görünümlü bu adama vardiyası bitmesine rağmen kahvaltı hazırlar. Restorana sık sık gelen bu adam her seferinde cebinden bir tomar para çıkartıp sayarken Maya büyük balığı yakaladığını düşünür. Bir akşam Maya'yı işten sonra araba gezintisine çıkartan Tolbrook tek başına seyahat etmekten sıkıldığını ve haftada iki gün seyahatinde kendisine eşlik edip edemeyeceğini sorar. Kendisine çok nazik davranan bu adam genç kızın gönlünü kazanır. Tolbrook'un işinden hiç bahsetmemesinden dolayı onun kumarbaz veya fahişelere uyuşturucu temin eden biri olduğunu düşünür. Her seyahatlerinde sürekli kıkırdayan Maya'ya çıkışan Tolbrook, *"Bu malın duyguları yok ettiğini biliyor musun?... Evliliğimi mahveden şey bu meret... Seni de kaybetmek istemiyorum. Üstelik de bulur bulmaz,"* der. İlk kez birinin kendisi için endişelendiğini ve sevdiğini düşünen Maya bu adamın varlığına şükreder. Sonraki üç gün lokantaya hiç uğramayan Tolbrook ortaya çıkınca çok para kaybettiğini, boğazına kadar borca battığını, yaşlı ve çirkin karısından bu durumda kurtulmasının çok zor olduğundan yakınır. Maya kendisiyle evlenmek isteyen bu adamı kaçırmak istemez ve

onun için ne olursa yapabileceğini söyler. Nasıl tuzağa düşürüldüğünün farkında değildir:

"Aşkın gözü kördür ve pek çok kusuru barındırabilir içinde. Neden bahsettiğini biliyorum, fahişelik de güzellik gibidir. Ona bakanın gözlerinde anlam kazanır. Bir sokak fahişesinden daha fahişe olan, evlilik cüzdanı için bedenlerini satan evli kadınlar da var; bir amacı olduğu için erkeklerle beraber olan tamamen namuslu kadınlar da."

Maya adeta bu düşüncelerle zehirlenmiş gibidir. Tolbrook Maya'yı çalıştırdığı bir kadına götürür. Erkeğiyle evlenebilmek için fahişeliğe başlayan genç kız tüm kazancını bu kirli adama verir.

Yaklaşık bir ay genelevde çalışan Maya'ya, Vivian'ın ameliyat olduğu haberi gelir. Apar topar yola çıkan Maya hastane odasına vardığında Bailey'nin de orada olduğunu görür. Bailey o gün biricik karısını kaybetmiştir. Onu teselli etme görevi de Maya'ya düşer. Ertesi gün sohbetleri sırasında yaşadıkları bir gerginlik anında abisine genelevde çalıştığını söyler. Bailey, *"Seni aptal şey. Seni geri zekâlı. Fahişelik yapıyorsun demek. Benim biricik salak kardeşim,"* diyerek köpürür. Maya Bailey'e düşündüğü gibi olmadığını anlatmaya çalışsa da Bailey bir süre sonra adamın kendisini kokaine alıştıracağını ve geri dönüşünün olmayacağını, derhal bebeğini alıp orayı terk etmesini söyler. Hâlâ durumun ne kadar vahim olduğunu idrak edemeyen Maya, Stockton'a geri döner. Bebeğini almaya gittiğinde Mary'nin evinin pencerelerinin tahta çakılarak kapatılmış olduğunu görür. Komşularından bakıcının üç gün önce abisinin köyüne taşındığını öğrenir. Önce Tolbrook'a uğrar. Tolbrook Maya'ya evine geldiği için köpürür: *"Sana evime gelebileceğini kim söyledi? Şimdi sana kuralları açıklayayım seni aptal küçük fahişe. Burası benim evim. Fahişeler adamların evlerine gitmezler."* Maya içine düştüğü durumun ancak farkına varabilir. Bütün zamanını bu korkunç adama harcadığı ve minik Guy'ın kendisine bu kadar ihtiyacı varken ondan ayrı kaldığı için çok büyük aptallık ettiğini düşünür. Mary'nin köyüne vardığında bir evin önünde çamurla oynayan bebeğini gören Maya'yı minik Guy ağlayarak karşılar.

ANGELOU OLUŞU

Kendini toparladıktan sonra sık sık uğradığı Melrose Plak Dükkanı'nda iyi kazançlı bir iş bulur. Müşterilerinden biri olan yakışıklı ve asil görünümlü Tosh Angelos'u engin müzik bilgisiyle derinden etkiler ve dört ay boyunca oğlunun da olduğu zamanlarda birlikte keyifli vakitler geçirirler. Evlilik teklifi alan kızına Vivian, *"Nasıl olur da beyaz bir adamla evlenmekten bahsedebilirsin?"* diye sorar. Annesinin Maya'ya tep-

kisinin sebebi Tosh'ın hem beyaz hem de züğürt olmasıdır. "Onu seviyor musun?" sorusuna Maya dürüstçe yanıt verir: **"Çünkü teklif etti, anne."** Evlendikten bir süre sonra Tosh, Maya'dan işini ve dans derslerini bırakmasını ister. Çok kısıkançtır. Ancak minik Guy ile çok iyi anlaşılır. Maya pazar günleri ateist olan Tosh'tan gizlice kiliseye gider. Kendisini ve bedenini özgür kılan dans derslerini bırakmak zorunda kalan, günlerini sadece yemek ve ev işleri yaparak geçiren Maya bir tartışmadan sonra annesini yanına çağırır. Vivian sahilde bir şeyler yemeye çağırdığı gençlere, **"İşinize karışmak istemem ama ben Maya'nın tarafındayım. Bebeğim, bana neden bu kadar mutsuz olduğunı söyler misin?"** diye sorar. Maya, **"Sevdiğim şeylerin çoğu elimden alındı. Hiç arkadaşım yok! Tosh, Yvonne'la olan arkadaşılığımı dahi kısıkanıyor. Bana dans derslerini bıraktırdı, plak dükkânına gidersem sinirleniyor ve en beteri de şu ki kiliseye gideceğim zaman yalan söylemem gerekiyor,"** der.

Bir süre daha evlilikleri devam eder ancak Maya'nın evliliğindeki ışık, batan bir güneş gibi sönmektedir. Giderek karamsarlaşır ve Tosh'a ayrılmak istediğini söyler. Dört yaşından sonra kendisine üç yıl babalık yapan bu adamı kaybetmek istemeyen Guy ise hıçkırıklara boğulur. Maya için yürek parçalayıcı bu durumunu annesi: "Normal! Her ne kadar acılı da olsa, Tosh'ın seni sen yapan şeyleri senden aldığını düşün-sene. Guy en çok ihtiyacı olan insanı, annesini kaybetmiş olurdu. Kendi iyiliğin için kendini korumalısın ve Guy'ın iyiliği için annesini korumalısın," diyerek teselli eder.

GÖSTERİ DÜNYASINA GİRİŞİ

Melrose Plak Dükkânı'ndaki işine geri dönen Maya dans derslerine de devam eder. Dükkânda tanıştığı Nina adlı bir kadından striptiz kulübünde dans edebileceğini öğrenir. Haftalık üç yüz dolar Maya için oldukça iyi bir paradır. Önce kulübe giderek dans edenleri izler ve bu işin kolay olacağını düşünür. Ancak striptizci olarak tanınmak istemediği için farklı bir kostüm ve farklı bir dansla izleyici karşısına çıkmaya karar verir. Seçmelere gittiğinde çıplak ayakla, Kongo davulları eşliğinde **"Kervan!"** diye bağırıp ayağını yere vurarak farklı bir dans koreografisi gerçekleştirir. İşe alınır ve sahne ismini Rita olarak lanse eder. Bu danslarından haberdar olan dönemin ünlü kulübü Purple Onion'ın sahipleri Maya'nın şarkı söylemesini merak ederek onu dinlemeye gelirler. Onların karşısında kalipso şarkıları söyleyen Maya bu ikiliyi etkileyerek New York'a davet edilir. Mekânın reklamlarında Maya Angelou'nun Küba'da doğmuş, Kalipso söyleyen Doğu Afrika'ya mensup bir Watusi olduğu duyurulur. Maya, Tosh'ın Yunanistan kökenlerinden aldığı soyadını sahneye uygun olacağını düşünerek kendine soyadı olarak alır. Gösteriye çıktığı

gece yere kadar uzayan egzotik elbiseleri içinde çıplak ayaklarla sahneye çıkarak *Run Joe*'yu söyler.

Bu performansları sırasında adını duyan Porgy and Bess yapımcıları, Maya'nın Gershwin'in Güney kentlerindeki zenci mahallelerinde yaptığı etnik araştırmalar sonucu yazdığı üç perdelik operada yer almasını istediklerini söylerler. Üstelik de Avrupa turnesine çıkacak bir müzikaldir bu. Altı ay boyunca bu kadro ile birlikte müzikle ilgili öğrendiklerinin kat be kat fazlasını öğrenen Maya tüm Avrupa'yı dolaşır. Keyfi yerindedir ama öte yandan Guy ile ne zaman konuşsa suçluluk duygularıyla yüzleşmek zorunda kalır. Bir gün annesinin yokluğunda Arkansas'ta geçirdiği yıllar gelir aklına ve Guy'ın yanında olmadığında tıpkı kendi çocukluğundaki gibi kendini kaybolmuş hissetmiş olabileceğini düşünür. Ve uçak düşerse oğluma kavuşamam kaygısıyla Napoli'den New York'a dokuz günlük bir gemi yolculuğu yaparak geri döner. Kavuşmaları Rus romanlarından daha dramatiktir. Guy annesinin kolları arasında hıçkıra hıçkıra ağlarken Maya bir daha da oğlunu bırakmamaya ve her yere yanında götürmeye karar verir.

Annesinin evinde yaşadığı bir haftanın sonrasında yoğun kaygı nöbeti yaşayan Maya bir taksi tutarak Langley Porter Psikiyatri kliniğine gider. Randevusu olmadığı için geri yol- lanmak istenir ancak sesini yükselterek her an kendine veya bir başkasına zarar verebileceğini söyler. Bunun üzerine Dr. Salsey'in yanına götürülür. Masanın arkasında oturan doktorun beyaz olması onu hayal kırıklığına uğratır. Onu bir beyaz nasıl anlayabilir ki? Sadece ağlar ve doktorun **"Nasıl yardımcı olabilirim?"** sorusuna yanıt vermeden oradan uzaklaşır. Şan hocası Frederick Wilkerson'ın yanına gider ve delirmek üzere olduğunu söyler. Wilkie onu bir masaya oturtur ve eline kâğıt, kalem vererek şükran duyduğu şeyleri yazmasını ister. Maya duyabildiğini, görebildiğini, konuşabildiğini, oğlu olduğunu, annesi ve abisi olduğunu, şarkı söyleyebildiğini, yemek yapabildiğini, okuyabildiğini yazar kâğıda. Sayfanın sonuna geldiğinde aslında şikâyet edebileceği bir şeyinin olmadığını fark eder. Bu çalışma sonrasında hayatında suların her zaman sakın akmayabileceğini, yaşantısının zor veya tam tersine sakın olabileceğini, günleri fırtınalı ya da güneşli bile olsa minnet duyabileceği şeyleri olduğunu ve karamsarlığın düşüncelerini işgal ettiğini anladığında her zaman bir yarının olacağını kendine hatırlatacağına söz verir.

ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ YILLARI

New York'a taşınarak Abbey Lincoln ve Max Roach'la birlikte şarkı sözleri yazmaya başlar. Öte yandan Harlem Yazarlar Birliğine katılır. New York'ta ünlülerin de sahne aldığı Apollo'da sahne alan Maya gösterisi için Afrikalıların özgür-

lük şarkısı “Uhuru” yu söyler. Seyircilerin ona coşkuyla eşlik ederken özgürlük diye bağırmaları Maya’nın mücadele ruhunun kıvılcımını ateşler. Harlem’de özgürlüğü Rahip Martin Luther King’in vaazını dinlemeye giden Maya bu konuşmadan çok etkilenerek bu mücadeleye katkıda bulunmak ister. GHLB yönetimine giderek maddi katkıda bulunmak istediğini ve bunun için oyun sahneleyeceklerini söyler. Ortada bir oyun olmamasına rağmen, yazmaya çabalar. Yakın arkadaşı Godfrey Cambridge kabare türü bir şey yapmasını önerir ve *Özgürlük İçin Kabare* sahne şovunu düzenlerler. Gösteri ayakta alkışlanır. Kazandıklarını GHLB yönetimine götürür. Yönetim kendileriyle birlikte hareket edecek gönüllüler aradığını söyler. Maya gönüllü olur. Görevi metinleri mumlu kâğıtlara yazmaktır. Oğlu Guy’ın da yardımıyla yüzlerce zarfı sabah ve akşam postasına yetiştirirler. Bir süre sonra bu oluşumun başına geçmesi teklif edilir. Bu sürpriz teklife çok şaşırان Maya için Martin Luther King’le çalışacak olmak onur vericidir. İki ay kadar sonra Martin Luther King, Maya’yı ofisinde ziyaret eder. Onun gücünden ve azminden çok etkilenir.

1960’lı yılların başlarında Güney Afrikalı Pan-Afrika kongresi temsilcisi ve özgürlük savaşçısı Vusumzi Make’yi bir konuşmasında izlerken çok etkilenen Maya arkadaşları aracılığıyla bu adamla tanışır. Make ona evlilik teklif eder ancak resmi olarak hiçbir zaman evlenmezler. Zekâsına hayran kaldığı Make ve oğlu Guy ile birlikte Kahire’ye taşınırlar. Burada yaşadığı süre içinde *The Arab Observer* gazetesinde editörlük yapar. Afrikalı Make’nin kendisini sürekli başka kadınlarla aldatmasını hazmedemeyen Maya, birkaç yıl sonra onunla yollarını ayırır. Ardından oğlu ile birlikte Gana’ya taşınır. Burada oyun yazarlığı, drama ve müzik eğitmenliği yapar. 1964 yılında Amerika’ya geri döndüğünde Malcolm X ile yakın arkadaş olur ve onun insan haklarıyla ilgili çalışmalarında önemli görevler üstlenir.

YÖNETMENLİĞE BAŞLANGICI

Yazdığı senaryolarından biri Stockholm’de filme çekilmeye başlanır. Film için yazdığı müzikleri ise İsveç Radyosu Stüdyoları’nda kaydetmeye başlar. Filmde rol alan oyuncuların tümü tanınmış Amerikalı sahne sanatçılarıdır. Yönetmen ve film ekibiyle tanışmak için Stockholm’e giden Maya sette oyuncuların saçlarını Afrika tarzı örerken o sırada yönetmenliği öğrenebileceğini düşünür. Dördüncü haftanın başında filmin yıldızı Maya’nın sette olmasından dolayı gerildiğini, başrolde oynayan siyahi aktör ise New York’a dönmesi gerektiğini söyler. Maya aktörün gitmemesi için karşısında diz çöker ve ardından birden ayağa kalkarak Vivian Baxter gibi davranır: “*Bunun için sağ ol seni aptal şey! Şimdi gece gündüz demeden oturup senaryodaki kalan rolünün kalanını yeni-*

den yazacağım. Seni bir İsveç otobüsünün altında bırakacağım. Seni temin ederim öldüğünde seyirci alkışlayacak,” der. Oyuncu birden kendine gelir ve eşyalarını yeniden odasına taşır. Annesine çok ihtiyaç duyan Maya onu yanına çağırır. Vivian’ın gelişinden sonra her şey yoluna girer. Sette çalışanların tavırları da değişir. Vivian biricik kızının arkasını kollar: “*Anne, bilinmeyen ile bilinenin arasında durur.*”

OLGUNLUK YILLARI

1972-1981 yılları arasında İngiliz Paul Du Feu ile evli kalır. Ardından Wake Forest Üniversitesinden fahri doktora ünvanı alır ve sonrasında Kuzey Carolina’ya yerleşir. Burada bir yıl öğretmenlik yaptıktan sonra kendini “öğretebilen bir yazar” diye düşünürken aslında “yazabilen bir öğretmen” olduğuna karar verir. 1977 yılında “Roots” adlı dizideki rolü ile Emmy ödülünü kazanır. *Georgia*, ilk kez siyahi bir kadın tarafından yazılan ve yapımı gerçekleştirilen senaryo olur. 1990 yılından sonra ise kendini tamamen gençlere konferans vermeye adar.

Annesinin hastalandığı haberini alan Maya teni solgun, neredeyse kül rengine dönen annesini görünce üzülür. Vivian hem akciğer kanseridir hem de amfizemdir. O süreçte İngiltere’deki Exeter Üniversitesi Maya’yı seçkin misafir profesör olarak davet eder ancak annesini bu durumda bırakmak istemez. Vivian, “*Git ve onlara adını, K-A-D-I-N olarak hecelelediğini göster. Geri döndüğünde ben burada olacağım!*” der. Döndüğünde komaya giren annesini ertesi sabah kaybeder.

ESERLERİ

Maya Angelou, 1969 yılında büyük bir üne kavuşmasını sağlayan yedi ciltlik ‘*otosansürsüz*’ otobiyografi serisiyle yolunu kaybetmiş ruhların yönünü bulmalarına yardımcı olurken günümüzün en saygın yazarları ve şairleri arasındaki yerini alır. *Kafesteki Kuş Neden Şakır*, *Bilirim* eseriyle başladığı bu seriye, *Kafesteki Kuşun Şarkısı*, *Kadın Kalbi*, *Annem* ve *Ben* eserleriyle devam eder.

Kafesteki Kuşun Şarkısı şiirinde çocukluğunun gizli arka bahçelerini, tacizi, ırkçılığı, cinsel baskıyı, ötekileştirilmeyi, siyahların siyasi ve sosyal anlamda gördüğü baskıyı ve yok edilme sürecini tüm serinkanlılığıyla anlatır. Özellikle de sivil haklar ve siyah yurttaş haklarının liderlerinden Martin Luther King’in 4 Nisan 1968’de suikaste uğramasıyla ivme kazanan bu şiir siyahilerin ötekileştirilmesine karşı edebi aşkı savunur. *Kafesteki Kuşun Şarkısı*, siyahların köleliğe ve ırkçılığa karşı siyah bir kadının düşleriyle, toplumu sorgulamasıyla ve dinsel söylemlerin bu serüvene olağanüstü güzellikte eşlik etmesiyle birlikte tüm dünyaya savrulur ve kitleleri derinden etkiler.

Maya'nın şiirleri Afrikalı köklerine sahip çıkan somut dil arayışları ve tema bütünlüğü içinde doğal ve canlı bir üslubu sürdürür. Blues'un doğaçlama özelliğinden beslenen Angelou şiiri, toplumsal baskı altındaki bireyin en derindeki acılarına ses veren açık, sade, akıcı ve modern bir söyleyişi temsil eder.

Maya her zaman yaşama sevgiyle bakabilmenin dünyadaki en büyük direnme noktası olduğunu ve ne olursa olsun yola devam etmek gerektiğini söylerken yazar olarak tanınana dek defalarca küllerinden yeniden doğar.

Yaşamının anlatıldığı 2016 yapımı belgesele de adını veren *Still I Rise* (Ayağa kalkıyorum) şiirini okuduğu videodaki tutkusu, doğallığı, içtenliği, muzipliği, kahkaha atarak hayata meydan okumasının insanlar üzerinde nasıl iyileştirici bir güce sahip olduğunu görmemek mümkün değil.

Angelou

“ Beni tarihe kaydedebilirsiniz
Acı sözlerinizle, yalanlarınızla,
Beni yerin dibine, çirkefe batırabilirsiniz
Ama uçuşan toz gibi
Ben yine ayağa kalkacağım.

1981’de Washington Üniversitesinde yaptığı bir konuşma-
dan derlenen şu sözlerle tüm insanlığı sanata ve edebiyata
davet ederken daima savunduğu eşitlik ve adaleti haykırır
tüm insanlara:

**“Siyah, beyaz, Asyalı, İspanyol, yerli halklar. Hepinizi
kütüphaneye davet ediyorum. Gelin, kendinizi edebi aşkın
gücüne ve değişimine bırakın. Siyah Amerikan edebiya-
tını öğrenin. Bu size, hayata iyi şeyler sunacaktır, iyi soru-
lar sorduracaktır.”**

1993 yılında ABD Başkanı seçilen Bill Clinton’ın yemin töre-
ninde şiir okuyan ilk siyah kadın olarak tarih sayfasındaki
yerini alan Maya, üç Grammy Ödülü, 2000 yılında ABD Ulusal
Sanat Madalyası, 2008’de Lincoln Madalyası ve 2011 yılında
ABD’nin en yüksek sivil ödülü olarak kabul edilen Özgürlük
Madalyası ile onurlandırılır.

VEDA

Son zamanlarında sağlık sorunları nedeniyle
tüm programlarını iptal eden o eşsiz ve güzel
siyah kadın 28 Mayıs 2014 yılında,
Kuzey Karolina’daki evinde seksen altı yaşında
sonsuzluğa giderken ardında tüm kadınlara
manifesto niteliğinde bir eser bırakır:

“Kızıma Mektuplar.”

“Yine de, biz buradayız.

Hâlâ buradayız.

Kalplerimiz çektiği acıyla destekliyor seni.

Seni her zaman seveceğiz.

Yalnız değilsin.”

GÜRÜLTÜDE AŞAĞIYA ÇEKİLMEK

Ece Temelkuran

Bir kasaba kahvesi gevşekliğiyle ve tıpkı oradaki gururlu erkek cahilliğiyle karşına geçerler. Her şeyi bilirmiş, her şeyi görmüş geçirmiş gibidirler. Bir ağızdan konuşurlar ve sana “*Olmamış,*” derler. Sen ağzınla tuttuğun kuş dişlerinin arasında, gözlerin fincan gibi olmuş öylece durursun. “*Siz ne yaptınız ki bugüne kadar?*” diyemezsin. “*Siz kimsiniz ki?*” diyemezsin. Seni bir gürültü ile aşağıya çekerler. Çoğunlukla da kadınlara yaparlar.

İnsanı pişman ederler. İnsanı güzel şeyler yaptığına pişman ederler. Ortadoğu’nun kötü bir huyudur; herkes onlarla birlikte aynı çamurun içinde yuvarlansın, kimse daha güzel şeyler yapmasın isterler. Güzel olan şeye saldırırlar ki herkes onlar kadar çirkin olsun. Çirkin olmazsan kendilerinden saymazlar. “*Saymazlarsa saymasınlar,*” da diyemezsin, köysüz bırakırlar, yurtsuz bırakırlar. Sonra sen küsüp çekip giderken “*Niye gitti ki bu şimdi?*” diye sorarlar.

Bir ülke ki, bir gürültü ki, kadınlar takdir edilmemekten dolayı küsüyor hayata. İş kolay, çalışmak kolay, yapıp eylemek daha kolay böyle küstürülmenin yıldırlanmanın dayanılmazlığına oranla.

Fıkırayı biliyorsun değil mi? Cehennemde her ülkenin bir kazanı varmış, seninkinin de. Her kazanın başında bir zebella duruyormuş, başını çıkaranları geri kazana sokmak için. Senin memleketin kazanının başına kimseyi koymamışlar. “*Nasılşa aşağıdan çekerler,*” demişler soranlara. Biliyor musun ki bu fıkranın Arapçası var, bütün Arap ülkelerinde anlatılıyor Ortadoğu’da ve Afrika’da. Dedim ya, Ortadoğu’nun kötü bir huyudur, herkes aynı kazanda kaynasın isterler, yansın kül olsun isterler. “*Ben yapamıyordum güzel bir şey, kimse yapmasın,*” derler. O yüzden bu gürültüde hep birileri sana bir şeyi beceremediğini söyler.

Hep buralarda yaşadığın için bilmiyorsun nasıl bir şeydir acaba takdir edilmek, el üstünde tutulmak, “*Teşekkür ederiz*” denmesi nasıl bir şey, bilemezsin. İnsanın kalbinin üzerinden bir fil kalkıyor, o filin orada öylece yıllardır oturmakta olduğunu o zaman anlıyorsun. Seni yoranın iş güç değil taşıyıp durduğu o fil olduğunu anlıyorsun. Bir de fark ediyorsun ki ne yapsan ne etsen hep birilerinin kötü bir şey demesini bekler dururmuşsun meğer. Öyle olmayınca o güne kadar ne kadar yorulduğunu anlıyorsun. Kadınlar anlıyor bu dediğimi galiba daha çok. Maalesef kadınlar, ağızlarıyla en çok kuş tutanlar hem de. “*Ağzınla bir kuş tutun diye amma abarttın. Ne var? Kuş işte!*” denenler.

66 *Maalesef kadınlar, ağızlarıyla en çok kuş tutanlar hem de.*

“Ağzınla bir kuş tutun diye amma abarttın.

Ne var? Kuş işte!” denenler.

Gürültüde geçip gidiyor ördüğümüz danteller, yazdığımız şiirler, bütün kabalıklara inat salatanın şurasına ilıştirdiğimiz süs zeytini ve daha neler neler... Yeterince uzun zaman teşekkür edilmeden yaşarsa insan içi kaçıyor, süsü gidiyor hayatın, tadı kaçıyor. Sonra sorular “*Niye surat asıyorsun?*” diye, “*Niye ekşi ekşi bakıyorsun?*” diye, “*Ne istediğini de bir anlayamadık,*” diye diye diye

ikinci kez bir gürültü ile insanı iyice bıktırıyorlar.

Bir gürültü var insafsızlığı kural yaptı kendine. Cahilliği ve cahilliğin özgüvenini, kabalığı ve gevşekliği, saygısızlığı ve müptezelliği. Kurala uymuyorsan gürültüde de yerin kalmıyor, evsiz kalıyorsun. Dantellerin, şiirlerin, zeytinlerin ve ağızındaki kuşla öyle, nerelere gitsem diye...

Ben seni takdir ediyorum kardeşim.

Ben sana teşekkür ediyorum.

Sen iyi ki varsın.

İyi ki bu dergiyi alıp okuyorsun, iyi ki gürültüde harika ve inatçı bir sümbül gibi duruyor, yaşıyor ve ah sen ne güzel kokuyorsun.

ARTHUR MU

İşin tuhaf tarafı herkes bu hikâyede inanacak bir şey buldu ama Mahmut inanmamakta kararlıydı. Çünkü uyandığında kızgınlıkla, “Pyanom nerede?” diye bağırın bizzat kendisiydi. Ve adı sadece bir iddiadan ibaretti. İkircikli bir mevzu. Gerçek anlaşılan kadar Mahmut diyeceğiz kendisine.

Sesi köyde yaş dallardan kuru dallara, kerpiç duvarlardan briket duvarlara, tandırlardan ahırlarla yankılandı. Yetmediğini düşünmüş olacak ki tüm gücüyle tekrar bağırdı. Bu sefer sesi diyardan diyara, köyden köye, mezradan mezraya, meradan meraya yayıldı. O sabah uzak diyarın köylerinde insanlar, bu sesin gaip-ten gelmediğine zor ikna oldu. Akıllarındaki soru ise “Piyano nedir ve nerededir?” Babası, yani Ahmet Bey duvardan indirdi sazını. Ahmet Bey dediğime bakmayın, isminin sonundaki “bey” unvanını ömrü boyunca duymadı. Aksine köyde hep hakir görülenlerdendi. Diğer köylülerin de aşağı kalır yanı yoktu. Hor görme algoritmasına göre, sırasıyla önce saraylılar sonra kentliler, daha sonra akar-suya yakın olanlar bu köyü hor görürdü, dış nazar bittiğinde sıra köylülerin birbirlerini aşağılaması kalırdı. Ahmet Bey’in edilgen seviyeden etken seviye geçtiği görülmemiştir. Çocuklarına gösterdiği şefkat, hayvanlarına gösterdiği iltimas ve karısına duyduğu hürmetten dolayı “bey”lik unvanı tarafımca ve bu hikâye süresince verilmiştir. Ahmet Bey indir-diği sazı oğluna uzattı. Mahmut sapından tuttuğu yedi telli sazı duvarda parçaladı. Bu sefer sakince söyledi, “Pyanom nerede, sizler kimsiniz, burası neresi?” Ahmet Bey karısı Döne’ye baktı. Döne’nin sabit cümlesi gecikmedi, “Hep sen şımarttın bunları! Kulağının dibine bir tane çakıverseydin, bu kadar şıarmamazdı.” Mahmut sorusuna heceleyerek ekleme yaptı, “Bu tuhaf dil nece oluyor, ben ne zaman öğrendim bu lisanı!” Pencereye yaklaştı. Lale desenli perdeyi araladı. Bozkırın uçsuz bucaksız sarısı karşısında şaşkınlıkla, “E peki, Eyfel nerede?” dedi, “Paris nerede?” Baygınlık geçirdi. Bereket ki kafasını yere çarpmadan Ahmet Bey tutuverdi onu. Mindere uzattı. Döne, dedi, bu çocuk kafasına bir darp mı aldı? Döne yazmasını düzelterek “Hep sen şımarttın bunları!” Eliyle çizdiği halka-nın içine, olanları korkuyla izleyen diğer çocuklarını, Kürşat ve Keziban’ı da ekledi. “Kulaklarının dibine bir tane şöyle çakıverseydin zamanında...” Kürşat ve Keziban irkin-tiyle birbirine baktı. Annelerinin dışarıya çıkmasın-dan sonra Kürşat sordu, “Abla, abimize ne oldu?” Keziban suskundu. Ahmet Bey, yok bir şeyi uya-nınca geçer, dediyse de öyle olmadı. Mahmut bu sefer çılgınlıkla uyandı, “Pyanom nerede? Eyfel nerede? Paris nerede? Fransızcam nerede? Ropdöşambırım nerede? Siz neden böyle giyinmişsiniz? Beni fidye için mi kaçırdınız?” Soruları art arda sordu, sonra aralarına biraz boş-luk bırakarak yineledi. Sakin-leşmeye çalıştı. Ahmet Bey oğlunun gözlerinin içine bakarak “Mahmut evla-dım ne oldu sana?”

MAHMUT MU?

diye sordu. Mahmut temkini elden bırakmadan etrafına bakındı, "Mahmut da kim oluyor? Benim adım Arthur! Arthur!" Sonuncusu biraz uzadı. Kürşat, babasına döndü, "Abim gavur olmuş baba!" dedi korkuyla. Keziban ağlamaya başladı. Ahmet Bey'in onları yatıştırarak gücü kalmamıştı. Şefkatle sardı ikisini birden.

Döne elinde tepsiyle döndü. "Çat" diye tepsiyi ortaya indirdi. Mahmut, belki de Arthur demeliyiz, acıkmıştı. Tiksini de olsa sahanda ördek yumurtasına ekmeği inen beş elden biri onundu. Yeşil soğanı tandır ekmeği arasına katlayarak koymayı hemencecik öğrendiyse açıklığın iyi en iyi öğretmen olmasından kaynaklıydı bu. Yemeğin lezzeti konusunda açıklaması daha doğrusu serzenişi gecikmedi. "Havyarsız tadı hiçbir şeye benzemiyor," dedi ve bu kullandığı son Türkçe cümleydi. Karnı doyunca Fransızca konuşmaya başladı ve konuşulanları artık anlayamıyordu. Bir süre ağızlarından lokma düşene kadar Mahmut'un Fransızca konuşmasını dinlediler. Kürşat, "Abim gavur olmuş," diyerek hıçkırmaya başladı. Aklına önemli bir şey gelmiş gibi yaşlı gözlerle hıçkırması birden kesildi ve ekledi, "Artık onu dövebilirim, annem bir gavurun tarafını tutacak değil ya." Sevindi. Ahmet Bey tepsinin başından fırladı. Komşusu Ramazan'dan onları hastane için şehre götürmesini rica etti. Ramazan, ne oldu ne oldu komşu, diye diye telaş içinde hazırlandı. Ahmet Bey, Mahmut'u kucaklayıp arabaya bindirdi. Ramazan vınladı. Mahmut'un Fransızca bağırtıları arabaya doldu, kimse bir şey anlamadı. Ramazan, Ahmet Bey'den bir açıklama bekledi. Ahmet Bey, "Nasıl anlatılır bilmiyorum," demekten gayri cümle sarf edemedi. Ramazan da üstelemedi. Yol boyunca Mahmut çırpındı. Ne kendisini anlatabildi ne de onları anlayabildi.

Hastaneye "Acil" kapısından girdiler. Doktor, Ahmet Bey'e "Neyi var?" diye sormuşsa da cevap almadan bir ağrı kesici ve antibiyotik yazıp göndermeye çalıştı. Hemşire, daha kapıdayken Mahmut'un pantolonunu sıyırmış, içneyi kışına saplamadan havada son tecrübeyi yapıyordu. Mahmut'un çılgınlıkları tüm dünya dillerinde aynı anlama geliyordu: İmdat! Ramazan olaya müdahale etti. Mahmut'un uyandığında artık eski Mahmut olmadığını, başka biri olarak uyandığını anlattı. Doktor anlamakta güçlük çekti ki bu son derece normaldi. Hemşire bu sefer serum takmak için Mahmut'un kollarını sıyırdı. Ramazan yine durdurdu onu. Doktor, Mahmut'a biraz daha yaklaştı. Karşısında duran çocuğun kusursuz şekilde Fransızca konuşuyor olması tuhafına gitti, "Yani bunun adı Mahmut mu?" deyiverdi, "Yani kütük Sivas olarak uyuyup Paris'in yerlisi olarak mı uyandı?" Ahmet Bey'in bu soruları yanıtlayacak gücü kalmamıştı. Durumu beni aşar, diyen doktor onları psikiyatrya havale etti. Çok geçmeden soluğu psikiyatri polikliniğinde aldılar. Aciliyet derecesini anlayan danışman onları ilk sıra-

dan aldı. Ramazan olası kaçma ihtimaline karşı Mahmut'un ellerini sımsıkı tutmuştu. Mahmut'un gözlerindeki yaş Seine Nehri gibi akmaktaydı. Danışman, Ahmet Bey'i teskin etmek için "Doktor Hanım da ileri derecede Fransızca biliyor," dedi, "onun dilinden anlayacaktır."

Doktor Hanım, meslekî deformasyon denilebilecek şekilde onları abartılı bir selamlamayla karşıladı ve koltuğuna oturur oturmaz onları unutarak bilgisayara daldı. Mahmut'un Fransızca bağırıltılarını işitmese bu unutuş öylece devam edecekti. Evet, gözlüğü vardı ve gözlüğünü burnunun kemerime indirip Mahmut'u inceledi. Fransızca konuşmaya başladı. Anlaşıldığı kadarıyla onu Arthur olarak çağırıyordu. Ahmet Bey şaşkın ama Mahmut'un ferahlayan ses tonundan dolayı umutlandı. Ramazan'da da benzer duygular yaşandı. Bir süre Fransızca diyaloglara kulak kabarttılar. Doktor onlardan dışarıya çıkmalarını istedi. Senyor Arthur'la yalnız görüşmek istiyorum, dedi. Ramazan milli duygularla "Arthur değil, Mahmut," dese de kendisi de hikâyede inanacak bir taraf bulamadı. Oda-dan çıkarken gözleri Mahmut'a takıldı. Dün sabah çamurda oynarken gördüğü Mahmut'un bakışlarına inanamadı. "Bu, o olamaz," dedi tekrarlamaya mecali yoktu.

Siren sesleri hastanenin gri koridorlarına doldu. Zaten hastalıktan müteessir olan yüzlerin bu hareketlilikle iyice betleri benizleri attı. İyi giyimli iri adamlar polis eşliğinde Ahmet Bey'in karşısında dikildi, "Ahmet Öztürk siz misiniz?" Ahmet Bey başını "Evet" anlamında salladı ve anında ters kelepçeyi yedi. Ramazan da kelepçeden nasibini almıştı. "Sizi Arthur Malet'i alıkoymaktan tevkif ediyoruz." Göz açıp kapayana kadar emniyete götürülmüşlerdi. Bir süre sonra Mahmut'la yüzleştirildiler. Arthur, Fransızca konuşuyor hastaneden tercümanlık yapsın diye getirilen doktor ise onu Türkçeye çeviriyordu. İkide bir cep telefonundan Fransızca sözlüğünü karıştırıyordu. Her defasında, "Ama bu Fransızca artık Paris'te bile konuşulmuyor," diye şaşırıyordu. Arthur'un anlattıklarını çevirdi. "Kaçırılma anını net hatırlamıyorum," diye ekledi Arthur, "Gözümü açtığımda bu şahsın evindeydim." Parmağı Ahmet Bey'i gösteriyordu. Ahmet Bey, ben onun babasıyım, ne kaçırmayı, dediyse de kimse ona inanmadı. Ona bir meczupmuş gibi bakıyorlardı. Ramazan aklını kaçırmaya ramak kala düzgün bir iki cümle sarf etmek için dudaklarını açtı, "Amirim ben şahidim, bu çocuk Ahmet'in oğlu, adı da Mahmut." Şişman polis amiri, Ramazan'ın karşısına dikildi. "Oradan bu çocuk Mahmut gibi mi görünüyor, delirtmeyin lan adamı! Çocuk, Bordeaux şarabı diye tutturuyor, Mahmut olsa kutu kola isterdi." Ramazan baktı olacağı yok saf değiştirdi, "Haklısınız amirim, beni de bunca sene kandırdılar o zaman. Ben sadece onları hastaneye getirdim." Arthur da bu yönde ifade verince Ramazan biraz da olsa rahatladı.

Konsolosluktan görevlilerin helikopterle gelmesiyle durum daha da ciddileşti. Arthur kendisine doğru Fransızca konuşarak ilerleyen görevlilere parmak sallayarak bağıırıyordu. Doktor, anlayabildiğim kadarıyla onları sürmekle tehdit ediyor, dedi, hem de uçbeyliklerine. Ramazan birden aydınlanmış gibi irkildi, "bu tehdidi ancak bir Türk savurabilir." Doktor duydu. Ramazan ısrar etmedi. Konsolosluk görevlileri Arthur karşısından şaşkınlıklarını gizleyemediler, "kusursuz şekilde on yedinci yüzyıl Fransızcası konuşuyor," dedi içlerinden biri. Diğerleri de bu görüşe katıldı. Doktor araya girdi, ben demiştim, bu Fransızca artık Paris'te bile konuşulmuyor diye. Arthur ailesini anlattı. Ama görevliler, Arthur'un anlattığı muhitleri iyi bilmelerine karşın Malet Malikânesi'ni çıkaramadılar. Çocuk işte uyduruyor da olabilir, dedi biraz daha uzun olanı. Helikopterle olay yerine giderken ayrıntıları konuşuruz, diye ekledi. Arthur'un helikopter karşısında dili tutuldu. Dikkatle inceledi. Bu uçuyor mu, diye sordu. Evet, yanıtı aldı. Ahmet Bey ve Ramazan kelepçeli bindirildi helikoptere. Doktor da Arthur'un elinden tutarak yerini aldı. Yolculuk boyunca Arthur başından geçenleri ve Paris'teki yüksek sosyeteden olan ailesini anlattı, yolculuğun uzun bir kısmı sadece Arthur'un ailesinin mal varlığını anlatmasıyla geçti.

Evin avlusuna inen helikopterden dehşet duydu Kürşat. Helikopterden indiler. "Anne gavurlar abimi, babamı ve Ramazan Amca'yı esir almış," diye bağırdı. Döne bir yandan helikopterin havalandırdığı yazmasını korumaya çalışırken "Boynu devrilesice kim bilir ne yapmıştır," diye söylenmeye başladı. Keziban korkuyla annesinin bacaklarına sarıldı. Kürşat, babasının kelepçeli olduğunu fark edince çıldırdı. Eline ne geçtiyse görevlilere ve polislere attı. Ahmet Bey, dur evladım, dediyse de Kürşat'ın onu dinleyeceği yoktu. Bir yandan küfürler savuruyor, diğer yandan "Andımız"ı okuyordu. Yanında yöresindeki terlikler bitince kapı eşiğindeki çuvaldan aldığı patatesleri fırlattı.

Döne, Ahmet Bey'e bakıp: "Zamanından kulaklarının dibine şöyle çakıvıydın, böyle olmazdı," dedi. Helikopterden inenler kendilerini bu saldırıdan korumaya çalışıyordu. Avuç büyüklüğündeki patates Arthur'un kafasına geldi. Arthur yalpalayarak yere yığıldı. Kürşat bu noktada durdu. Doktor Hanım, Arthur'u kucaklayıp evde bir mindere uzattı. Polisler Döne'nin ifadesini aldıkları sırada Arthur kendine geldi. Başının altındaki yastığı Kürşat'a fırlattı, az daha kafamı kıracaktın, diye bağırdı. Ahmet Bey'i kelepçeli görünce "Baba ne oluyor burada?" dedi, "Anne bu amcalar kim?" Doktor Hanım elinde tuttuğu su bardağını uzattı Arthur'a. Diğerlerinin şaşkın bakışları altında Arthur, şişman polis amirine döndü:

"Kutu kola yok mu polis amca?" dedi.

UÇUŞAN KELİMELER

Ezgi Ayvalı

"O kadar korkuyorum ki bazen hanımefendi, insanların öfkeli, suçlayıcı ifadelerinden; arabayı da müşteriye de bırakıp koşarak eve gitmek istiyorum. Sonra diyorum ki, herkes nasıl yapıyorsa Adem, sen de öyle yapabilirsin."

Az konuşuyor Adem. Elini çenesine, dirseğini direksiyona dayıyor, gözleri uzakları arıyor, bir şarkı söyler gibi dalıp gidiyor ışıklarda dururken. Bazen hareket etmeyi unutacak gibi olsa da kızgın korna sesleri onu derhal kendine getiriyor.

"İnsanlar, durmadan konuşuyorlar hanımefendi. Ağzlarından böyle, peş peşe kelimeler çıkıyor, ben görüyorum onları. Diyorum ki, bu kadar kelime varsa konuşmak için, mutlaka bir şeyler söyleniyordur. Önemli bir şeyler söylüyorlardır hanımefendi, yoksa niye bu kadar kelime uçuşsun havada. Görüyorum ben onları, bütün kelimeleri. Dinliyorum ki çoğalmasın, kaybolsunlar. Her kelimeyi, dikkatlice dinliyorum."

Ağır ağır konuşuyor Adem. Kendi konuşurken de başkasını dinlerken de kelimelerin ağızdan çıkıp havada süzülmesini, dinlenmediğinde çoğalıp iç içe geçmesini ve anlamsızlaşmasını her seferinde hayretle izliyor. Çocukken geçirdiği ağır hastalık yüzünden uzun yıllar sessiz kalmış, bu yüzden de çocuk yaşta insanları dinlemeye, onlarla içinden konuşmaya başlamış. Çoğu zaman, özellikle yanında biri varken içinden konuştuğunun farkında.

"Beni arıyorlardı, 'Adem gel,' gidiyordum. Büyük binaların dış duvarlarını boyuyorduk. Günlük yüz lira yevmiye. Yüz lira iyi para ama çabuk bitiyordu. Akşam işten sonra telefon çalışıyordu, 'Adem gel,' altılı oynamaya gidiyorduk. Onlar söylüyordu, ben işaretliyordum. Arkadaşlarım onlar benim, bana doğru söylerler. 'Çok para kazanacağız Adem. Adam olacağız Adem. İçmeye gidiyoruz Adem.' Sonra babam arıyordu, 'Adem gel,' eve gidiyordum, 'Adem paran nerede? Adem içki mi içtin? Adem yaşın kaç oldu?' İnsan sinirli olunca kelimeleri de çok ağır oluyor hanımefendi. Duymak istemiyorum ama babamın kelimeleri salonun ortasında öylece duruyor. Hatta

bazen günlerce durduğu bile oluyor. Karışmasın birbirine diye hepsini ben dinliyorum yine, susuyorum. Hele bir de bağırsırsa... Bakın hanımefendi, hayvanlar da bağırsır. Bir hayvan bağırdı mı, mutlaka söylediği önemli bir şey vardır. Belki bir aslan onları yemeye geliyordur veya altlarındaki toprak kayıyordur. Ben ömrümde hanımefendi, bir insanın önemli bir şey için bağırdığına çok az rastladım."

Uzun uzun düşünüyor konuşurken Adem. Yaşı hâlâ otuzun altında, babasının arkadaşının taksisinde, son kez şoför koltuğunda... Altılıdan bir kuruş dahi kazandığı olmamış bu zamana kadar, eve bir kuruş para götürdüğü de. Cumartesi günleri diğer şoförün yerine birkaç saat arabayı alarak başlamış bu işe de. Başlarda çok endişelenmiş, durağın yakınlarından ayrılmaya cesaret edemeyip yolcu almadan ara sokaklarda dolaşmış. Bazen de تنها bir yol kenarına çekip arabayı, mesai bitimine kadar uyumuş arka koltukta. Duraktakiler babasının hatırına ses etmeyip cebine elli lira koyup göndermişler bir süre. Zaman sonra kovulacağını anlayınca Adem, bir cesaretle atmış kendini şehir trafiğine.

"Ben bir gördüğümü bir daha unutmam, bir duyduğumu da. Ama dalıyorum ara ara diye kimseyle konuşmamamı tembihlediler durakta, 'Aynadan bile olsa müşteriye sakın bakma Adem.' İnsan bakmak istiyor. İnsan duymak da istiyor hanımefendi. İyi günler dilensin, iyi akşamlar... Doğru olan güzel şeyler söylensin istiyor insan, güzel kelimelerle. Kelimeler boş yere havalarda dolaşmasın istiyor insan, ben duyuyorum onları hanımefendi. Görmüyorsunuz ama ben hep burada, ben tam burada duruyorum."

Susuyor Adem.

Dikiz aynasını iki kez kontrol ediyor. Söylediği onca şeye rağmen, az önce arabadan inen yaşlı kadının havada asılı kalmış ağır kelimelerine bakıyor. Duymazsa eğer, hep orada duracaklarını, onu bu arabada bir an bile rahat bırakmayacaklarını biliyor da herkes nasıl yapıyorsa, Adem bir türlü öyle yapamıyor.

İNSAN DÜNYASI

Bahri Butimar

Bu dünya bu dünya değildir artık;
Eksiliyor insan; olduğundan başka insana,
Eksiliyor olmak istediğine,
Eksiliyor düşünce sanrısının aldanışına.

Çoğalan eksiklikten sancılı,
Boşluk olgusuna gebe,
Muğlak bir çemberin üstünde,
İnsan, insanın kendisinden kaçıyor.

Boşluk bir çember değildir fakat,
Olmuşluğa sorulmayan sorunun yanıtı,
Hırpani bir bünye dinlencesine arzu,
Belki hiçliğin anlatımsızlığı,
Ya da dengeye muhtaç bir kefe...
Her neyse bu belirsizlikte;
Terazinin düşmeye meyilli zemininde,
Boşluk,
boşluğun kendisine sığınıyor.

Denge ve kefe paradoksuyla
İnsan, teraziye umut bağlarken,
Umut teraziden küskün kırılınca
Zemin,
yer çekimsiz düşüyor;
Uçurum alçaldıkça derinleşiyor,
Çözülüyor tüm bağları şirazenin
Sayfaların kararsız yaslanmalarında,
İnsan, boşlukta şirazesiz dağılıyor.

Omuzlar taşıyamadığı yükten muzdarip,
Salyangozlar gibi
sabırla kabuğunu beklerken,
Bir kez daha çoğalıyor eksiklik
Ontolojik böbürlenmenin pençe izi
Yamanmış yaralarda boşluğa haykırıyor,
Boy veriyor umarsızca cinnet
Hınç büyüyor insan sofrasında,
Canavarlar ağızlardan taşıyor.

Bu dünya bu dünya değildir artık!
Boşluk, insanı sökün sökün içine,
Canavarları dışına itiyor...

ASUMAN

Nazlı Başaran

Dal sarkmış pencerenden.
Gir içeri üşürsün Asuman.
Tokadı duyuluyor şimdiden hayatın,
Kızardı kızarmak yanağın.
Öteki tarafına da vuracaklar
En sağlamından bir vurgun.
Ağır işliyor terazisi kaderin.

İnliyormuş yürüdüğü koridorlar.
Çiçekler açıyormuş göğsünde
Saçların da dağılıyormuş koştuktan
Bilmez misin Asuman?
Ekmek arası satılmaz vicdan
Sen de gece yarısı susuz kal.

Komşular söyledi.
Hâlâ çok güzelmışsin.
Lakin biraz eksikmişsin.
Adım geçince masada,
Başını öte yana çevirmişsin.
Diller dökmüşsün.
Tövbeler etmişsin.
Köpekler bile güler buna Asuman.

Kadıköy'de görmüşler seni
Sen, onu o şekilde...
Köhne bir barda avutuyor kendini,

Tüm cennetten kovulanlar,
Üstelik kanatlarını da kendileri koparmışlar.
Sen de kalbini üç günde başkasına veresiye vermişsin.
Öyle diyorlar.
Senin de çiçeklerin solsun Asuman.

Bak burada birileri parmaklarıyla seni gösterdi.
Tam şu köşeden dönmüşsün.
Ayıp olmasın diye değiştirmişler yollarını.
Üzülmüşler senin adına.
Paltonu çıkar da yerden kopan kanatlarını topla.

Kendine çoban arama Asuman.
Koyun değilsin sen.
-ama-
Güdüyorlar seni.
Yaş düşüyor gözünden.
Sen de aksine gülüyorsun ortalık yerde.
Bak nasıl da döküldü saçlarım
Asuman, sen onu o şekilde Kadıköy'de...

Camları kırdı evimin.
Perdesini taktım iki metrelik hayatımın.
Seni yerle bir edecek bu insanlar.
Sen bir de buna aşk diyorsun.
Kapa artık o pencereni Asuman.
Utandırıyor ben.

31.03.2018 Nişantaşı / İstanbul

ŞİMAL YILDIZI

Eray Yasin Işık

Ankara 241. piyade alayında sabah içtiması alınıyordu. Bir gece önce Menderes Hükümeti, apar topar muhalefetten gizli aldığı karar ile Kore'ye asker göndermeyi taahhüt etmiş ve bu vazife için 241. piyade Alayı görevlendirilmişti.

Gönüllü subaylar seçildikten sonra askerler için kura çekiliyordu. Bayatlı Ahmet elini bir yangın kovanının içine soktu. Kore'ye gideceklerin kaderini Ahmet'in kınalı elleri belirleyecekti. Komutan bu zor görevi emirle Ahmet'e yüklemişti. İlk ismi gururla ve yüksek sesle okudu: *"Piyade Er Ahmet Kurt Bayat"* Kendi adını çekmişti kuradan. Yahut gönlü el vermemişti bir arkadaşının ismini okumaya. Belki de hayatını kurtarmıştı bir ana kuzusunun, kendi canını ortaya koyarak. Kimse bilmeyecekti bunu. Gururlu ve cesurdu. Haritada dahi yerini bilmediği topraklara savaşmak için gidiyordu. Ne uzun süredir devam eden soğuk savaştan haberi vardı, ne de işlerine geldikleri zaman birleşen milletlerden. Vatan borcu için gelmişti asker ocağına. Başkalarının borcunu ödeyecekti şimdi 24 ay taksitle.

Ankara garında büyük bir kalabalık toplanmış, cepheye giden kahramanları uğurluyordu. Son hazırlıklarını tamamlayan askerler, garın etrafındaki dükkânlarda trenin kalkışını bekliyorlardı. İçtikleri çaydan, yedikleri yemekten para alınmıyor, dualar ediliyor, hediyeler veriliyordu. Davul zurnalarla trene bindirilen askerler geçtikleri her istasyonda coşkuyla karşılandılar.

Bayatlı Ahmet de elinde işlemeli bir mendil ile trene binmişti. Köşesine iğne oyası ile ay yıldız işlenmiş, işleyenin ten kokusu mendile sinmişti. Ahmet hayatında ilk defa bir

hediye almıştı. Göz göze gelmişti, mendili veren elle. Gözleri çakır çakırdı. Ahmet'in ona bakışını yakalamış, yüzü kızaran Ahmet'e bu mendili hediye etmişti. *"Sağ salim dönmenizi dilerim,"* dudaklarından bu kelimeler döküldü. Ahmet mendilin kenarındaki işlemelere bakıyor elinde olmadan hayallere dalıyordu.

İskenderun'da tren yolculuğu bitmiş, Türk tugayı limandan vapura bindirilmişti. Ahmet daha önce vapura hiç binmemişti. Denizi bile ilk defa görüyordu. Yüzmeyi Kızılırmak'ın azgın sularında öğrenmiş ama denize ayağını hiç sokmamıştı. Güverteden uçsuz bucaksız uzanan mavi sulara baktı. Ama onun akli deniz mavisini gözlerde kalmıştı.

Yolculuk süresince Amerika'dan gönderilen kumanyalar askerlere dağıtılıyordu. Uzun ve çileli bir yolculuk olacaktı. Asker iyi beslenmeliydi. Kumanyalar dolu dolu geliyor ama Ahmet doymuyordu. Sadece o değil diğer arkadaşları da bu durumdan rahatsızdı. Halbuki etinden meyvesine, tatlısından şekerlemesine kadar her şey vardı bu kumanyalarda. Ama ekmeği hesap etmemişlerdi. Sadece adam başına iki dilim düşüyordu. Ahmet bir oturuşta bir somun ekmeği yedi. İki dilim ekmek onun dışının kavuğuna yetmezdi. Utana sıkıla komutanına şikayet etti. *"Komutanım bu coniler konserve yerine ekmek verseler ya bize."* Diğerleri de ona destek çıktı. *"He ya komutanım ekmezsiz doymuyok."*

Yüzbaşının tüm çabalarına rağmen ekmek büyük sıkıntı olmuştu gemide. Yolculuk sona yaklaştığında sıcak ve dalgaların yarattığı sallantıdan dolayı harap düşmüş asker hep bir ağızdan marşlar söylemeye başlamıştı:

**“İskenderun’dan bindik vapura
Çok denizler aştık da indik Pusan’a.
Söyle cephe nerede, düşman nerede
Türkler geliyor göğsünü gere gere.”**

Bir an önce karaya ayak basmak isteyen askerler Pusan Limanı’nda alkışlarla karşılandılar. 39. paralelin güneyine koşullanan Türk birliğinin cephedeki adı General Mac Arthur tarafından *Şimal Yıldızı* olarak belirlendi. Ahmet hemşehrisi Siddik Başçavuş’a gece olduğunda sordu: *“Komutanım şimdi bu gökteki yıldızlardan hangisiyiz biz?”* Siddik evlatlarını düşünüyordu. Karısına gönüllü geldiğini söylememiş tayin demişti. İki kızını son kez öptüğünde pişman olmuştu. Ama vazifeden dönemezdi. Geçtikleri köylerde babalarını savaşta kaybetmiş çocukların bitap halleri kendi çocuklarını hatırlatmıştı ona. Ahmet’in sorusu ile kafasını kaldırdı göğe doğru: *“Şu kuzeyde olan,”* dedi Siddik Başçavuş. *“Neden Şimal Yıldızı komutanım en parlak olduğu için mi?”* diye sordu Ahmet biraz da gururla. *“Yok,”* dedi Siddik. *“Yıldızların hepsi hareket eder Ahmet. Kimi dünyadan uzaklaşır kimi bize yaklaşır. Bazısı kaybolur seneler sonra ortaya çıkar. Ama Şimal Yıldızı hep oradadır. Yönü de yeri de değişmez. Hareket etmez. Türkler de bir kere cepheye geldi mi öleceğini de bilse orayı terk eder mi?”* diye sordu. *“Tövbe komutanım. Etmeyiz evvelallah!”* diye cevapladı Ahmet.

Ertesi gün Ahmet ve Siddik Başçavuş Kunuri’de Çin ordusu tarafından kuşatılmış son mermileri kalana kadar savaşmışlardı. Saatler süren çatışma sonrası Ahmet bacağından yaralanmıştı. Can havli ile eline cebinde duran işlemeli mendil geçti. Yaraya tampon yapmak yerine son bir umut kokusunu burnuna çekti. Belinden çıkardığı palaskası ile bacağına turnike yaptı. Söz vermişti çakır gözlü güzele. Sağ salim dönmeliydi. Gözleri artık bu yorgunluğa yenik düştü. Kendinden geçmesi uzun sürmedi.

Gözlerini açtığı anda Siddik Başçavuş’un omzundaydı. Esir alınan tüm askerler kampa götürülüyordu. Yaralı ve günlerdir savaş halinde olan esirler dağ tepe yürütülüyor, grup-tan kopanlar acımasızca infaz ediliyordu. Ama yaralı Ahmet’i bırakmamışlardı kader arkadaşları geride. Siddik Başçavuş yorulduğu anda başkası Ahmet’i sırtlamıştı.

Kampa geldiklerinde günlerdir bir şey yememişler, rütbeleri sökülen askerler tek tip giyinmişlerdi. Çoğu yaralı olan esirler şimdi de açlıkla mücadele ediyorlardı. Ahmet ise ağaç dalından yaptığı koltuk değneği ile kampta gezinmeye başlamıştı. Gezinirken boş durmuyor arazide bulunan yabancı otları topluyordu. Ebegümeci, madımak, tere, yemlik gibi otları aç olan arkadaşlarına dağıtıyordu. Günler sonra kampa kazanlarla

pirinç lapası gelmişti. Az pişmiş pirinçlere saldıran askerler tıka basa boş midelerini doldurmuştu. Aslında bu kasıtlı yapılmış bir eylemdi. Günlerdir yemek verilmeyen askerlere sindirimi zor olan bu pirinç lapası yedirilerek bir çeşit işkence yapılmıştı. Akşama karın ağrısı ile kıvranan askerler canlarının acısından çığlıklar atıyordu. Yalnız Türk birliğine bir şey olmamıştı. Dağıtılan pirinç lapası ve Ahmet’in topladığı otlar ile günler sonra bir ziyafet çekmişlerdi. Üstelik farkında olmasalar da yabancı otlar sindirimi kolaylaştırıyordu. Köyünden vatan borcu için çıkan, binlerce kilometre ötede esir düşen askerler ilk defa köylü olmanın faydasını görmüşlerdi.

Esir kampında yapılan propaganda ve işkence dışında barış masasında koz olarak kullanılacak esirler memleketlerinden haber alamıyor, savaşın gidişatını kestiremiyorlardı. Ahmet de köyüne ne zaman döneceğini bilmiyordu. Savaş başlıyalı üç yıl olmuş taraflar sonuca ulaşamayacaklarını anlayınca uzlaşmak için masaya oturmuşlardı. Kazanan yoktu ama kaybeden binlerce insan olmuştu.

Esir değişiminden sonra memlekete dönen Ahmet, Ankara garında davul zurna ile karşılanmıştı. Koltuk değneklerinin yardımı ile merdivenlerden inerken gözleri kalabalığın arasında onu aradı. Yüzünü unutmuştu ama elinde sımsıkı tuttuğu mendil ile, o çakır gözleri nerede olsa hatırlardı. Göremedi. Ankara’dan ayrılana kadar her köşe başında karşısına çıkmasını bekledi.

Memlekete gittiğinde anası on yaş ihtiyarlamıştı. Bir on sene de Ahmet’in tek bacağını görünce yaşlandı. *“Vatan sağ olsun,”* diyemedi. Zaten vatan da Ahmet’e *“Sağ ol”* dememişti. Davul zurna ile yolladıkları cepheden dönen o ve onun gibi yüzlerce gaziye bir nişan çok görülmüştü. Ahmet’in göğsüne üstün hizmetlerinin karşılığında Amerika tarafından takılan cesaret madalyası ve Kore’den hatırladığı acılar kalmıştı. Vatan vazifesi denmişti ona. Tıpkı Nâzım Hikmet bu dizeleri yazdı diye, vatan haini dedikleri gibi:

**“Ellerinizi ikisi de yerinde, Adnan Bey,
İki elinizle okşarsınız, iki tombul,
İki ak, vıcık vıcık terli iki elinizle
Okşarsınız pomadalı saçlarınızı,
dövizlerinizi,
ve memelerini metreslerinizin.
İki bacağınızın ikisi de yerinde, Adnan Bey,
İki bacağınız taşır geniş kalçalarınızı...’
iki bacağınızla çıkarsınız huzuruna Eisenhower’in,
ve bütün kaygınız
iki bacağınızın arkadan birleştiği yeri
halkın tekmesinden korumaktır.”**

Rabia Çançer

Ve sen ben
değirmenlere karşı
Bile bile
birer yitik savaşçı
Akarız dereler gibi
denizlere
Belki de
en güzeli böyle...

Bülent Ortaçgil, Değirmenler (1999)

Geçen hafta bir kitapçı dostumu ziyarete gittim. Dostum beni kendisine bir kuş yuvası olarak tasarladığı üst kattaki küçük odaya buyur edip, önüme de kahve koyduktan sonra eski günlerde olduğu gibi koyu bir sohbe'e daldık. Zira üniversite yıllarımızda ikimizin de hayaliydi böyle bir kitapçı açmak. Konu son zamanlarda Türk edebiyatındaki nitelik sorununa geldi. Oradan da 'çok satanlar' meselesine. Dostum pek kederli görünüyordu. "Biliyor musun bu üst kata neden lüzum gördüm?" diye bir girizgâh yaptı. Soru sormaktan ziyade, içini dökmekti maksadı anlayıverdim hemen. Sonra masasında duran başucu kitaplarını bir kediye okşar gibi okşayıp devam etti, "Burayı nice emekle açtığımı biliyorsun. Eskiden beri hayallerimden birinin insanlara nitelikli eserler okutmak olduğunu da... Ama ne yazık ki öyle olmadı. Tam beş yıldır insanlara nitelikli eserleri okutmak için elimden geleni yaptım. 'Çok Satanlar' rafını kaldırdım, yerine 'Çok Satması Gerekenler' bölümü koydum, olmadı. 'Tavsiye Ettiklerimiz' bölümü yaptık, o da işe yaramadı. Klasikler ve modern klasikler bölümünde yer alan kitapları indirimli satmaya çalıştık ama okurlar hem en pahalı, hem de en vasıfsız kitapları almaya devam ettiler. Bir zaman sonra fark ettim ki, alt katta uzun süre durunca, insanların rağbet gösterdiği kitap demeye bin şahit kâğıt tomarlarını görünce başım ağrımaya başlıyor. Geçen ay işte bu üst katı yaptırdım, malum sebeplerden... Bu aşıyana girip akşama kadar istediğim kitapları okuyorum. Ara sıra dayanamayıp alt kata bakınca gençler nasıl bu hâle gelir diye hayıflanıyorum. Ama ister popüler kültür de, ister kültür emperyalizmi de, beni öyle köşeye sıkıştırmış durumda ki işbu kâğıt tomarlarını satmazsam kitapçıyı kapatmak zorunda kalırım. Çünkü sadece bu türden şeyler satıyor. Kitabı bir açıyorsun sözüm ona tasavvufi bir dörtlükle başlanmış, sonrasında deneme oluveriyor bir anda, yemek kitabı gibi devam ediyor, ardından tekrar şiir, sonra roman, en sonunda siyaset kitabı olarak bitiveriyor. Bazı sayfalar boş, bazı sayfalarda tek bir aforizma. Kimi sayfalarda kanayan bir gül resmi, mutlaka bir şeyleri istismar ettiğini belli eden bir sembol... Geçen gün iki kız, rafta duran Aşk-ı Memnu'yu birbirlerine gösterip 'Aaa bak Bihter'le Behlül'ün romanı çıkmış,' dedi."

Dostumun pek dolu olduğunu görünce, şimdi ondan duyduklarımı gerçek edebiyat savunucusu olan birçok kişiden defalarca işittiğimi fark ettim. Tebessüm ederek ona Ahmet Mithat Efendi'nin başına gelmiş bir olayı anlatmaya başladım.

Efendim, Ahmet Mithat Efendi malumunuzdur. Tanzimat Dönemi'nin yazı makinesi olarak nam salmış bir mürekkep pehlivanıdır. O zamanlarda Türk toplumu; bilhassa İstanbul

L'art est pour l'art! **SANAT SANAT İÇİNDİR!**

— Kaan Murat Yanık

ahalisi, gazete ile yeni tesadüf etmiştir ve yine yepyeni bir tür olan 'roman' da işbu gazetelerde tefrika edilerek yayımlanmaya başlamıştır. İşte bu tefrika edilen romanlardan biri de, A. Mithat Efendi'nin *Hasan Mellah*, *Hüseyin Fella* romanıdır. O güne kadar okumakla pek de arası olmayan İstanbul ahali bu romana büyük bir iltifat gösterir. Romanın yayınlandığı gazetenin tirajları o güne kadar görülmemiş rakamlara erişir. Halk, *Hasan Mellah ile Hüseyin Fella*'nın trajikomik maceralarını pek sevmiş, pek sahiplenmiştir. Bir arkadaşı tam bu günlerde A. Mithat Efendi'yi ziyaret eder. Yazdıklarının bu kadar çok okunması hasebiyle dostunu kutlar ama A. Mithat Efendi'nin sıkıntılı olduğunu görür. Şaşırır haliyle;

"Azizim. Yazdıkların binlerce kişi tarafından okunur. Suriçinde *Hasan Mellah ile Hüseyin Fella* ete kemiğe bürünmüş halde gezerler neredeyse... Hayırdır bu durum seni mutlu etmez mi yoksa?" der. Ahmet Mithat Efendi'nin düşünceli yüzüne tebessüm karışır.

Alkim Beyhan

A. Mithat Efendi dostuna Balzac'ın bu anısını anlattıktan sonra: "Şimdi anladın mı neden düşünceli olduğumu? Ben toplumun isteklerine, onlardan gelen tepkiler doğrultusunda yazıyorum bu romanı. Hiçbir zaman tam mânâsıyla karakterlerim Balzac'ınkiler gibi özgür olamıyor. Çünkü ben Balzac kadar cesur değilim sanırım. Ya az okunursam ya insanlar beni anlamazlarsa diye çekiniyorum." der.

Arkadaşı onu teselli edip bizim toplumunuzun henüz böyle şeylere hazır olmadığını, ileride elbette kahramanların özgür olabileceğini ve toplumun bunu olgunlukla karşılayacağını söyleyip oradan ayrılır. Ama A. Mithat Efendi kafasına koymuştur bir kere, büyük bir heyecanla oturup romanın yarın yayımlanacak bölümünü değiştirir ve karakterlerden birini, Hasan Mellah'ı öldürür. Arkasına yaslanıp bir sigara yaktığını da ekleyelim. Ertesi gün merakla "Acaba bugün neler oldu?" diyerek gazete almaya koşanlar büyük bir hayal kırıklığına uğralar. Çünkü pek sevdikleri karakter, hakkın rahmetine kavuşmuştur. Sultanahmet Meydanı'nda toplanan yaklaşık üç bin kişilik kalabalık, A. Mithat Efendi'nin iş yerinin önüne geldiklerinde neredeyse beş bin kişi olmuştur. Şaka gibi değil mi? Kalabalık çeşitli sloganlarla, hakaretlerle A. Mithat Efendi'den bugün öldürdüğü karakterini derhal diriltmesini istemektedir çünkü onlar toplumdur ve böyle olmasını istemektedirler. A. Mithat Efendi pencereden boynunu uzatıp:

"Ağalar, beyler! Yapmayın, etmeyin Allah aşkına ben sanatın tarafındayım, kahramanlarımin kaderi benim elimde değildir ki," dese de nafiye. "Ne sanatı, ne kaderi lan!" diyerek öfkeli kalabalıktan biri elindeki taşı A. Mithat Efendi'nin kafasına isabet ettirince A. Mithat Efendi bir sanat gazisi olarak geçer kâğıt kalemin başına tekrar. Hasan Mellah karakterinin ölmediğini, uzun bir süre uyuduğu için bu cahilin yani kendisinin onun öldüğünü zannettiğini yazan bir metin kaleme alır. Metni pencereden yüksek seda ile okuyunca kalabalık dağılır. Ertesi gün Hasan karakteri uykusunu almış bir şekilde romandaki yerini alır. Postmodern bir hamleyle toplum, roman kahramanını kurtarmıştır.

Bu hikâyeden sonra epey güldük dostumla. Nitelikli eserlerin bir gün elbet üstlerindeki çer çöpün temizlenerek gün yüzüne çıkacağını, hak ettikleri yeri bulacağına dair kendimizi teselli edip birer koyu kahve daha içtik. Ben tam çıkarken ne oldu biliyor musunuz? Bir genç kız içeri girip alt kattaki çalışana: "A. Mithat Efendi'nin kitapları hangi rafta?" diye sordu. Beni kapiya kadar geçiren dostumla birbirimize bakıp gülüştük. Dostum kıza doğru dönerek:

"Hangi kitabı? Hasan Mellah ile Hüseyin Fellah'ı soruyorsanız kalmadı," dedi.

"Hoşuma gitmesine gider lakin aklımda başka bir şey var. Sana bir şey anlatayım da ne demek istediğimi anla. Bir gün senin bana yaptığın gibi bir arkadaşı Balzac'ı ziyarete gider. Balzac'ın evine girdiğinde içerden ağlama sesinin geldiğini işitip paniğe kapılır. Derhal basamakları hızla kat edip Balzac'ın çalışma odasına girince bir bakar ki, Balzac masasının başında oturmuş önünde yığınla defter, kitap hüngür hüngür ağlıyor. İyice meraklanır adamcağız; 'Balzac ne oldu? Hasta mısın? Bir derdin mi var?' kabilinden soruları peş peşe sıralar,

Balzac kayıtsız bir yüzle başını kaldırıp; 'O öldü?' der. Dostu iyice şaşırır. 'Kim öldü Balzac?'

'Yeni yazdığım romanın baş kahramanı.' der Balzac.

'Delirdin mi sen, bu mu derdin? Bu kadar üzüldüysen dirilt madem.' deyince, Balzac ciddileşir.

'Roman kahramanlarımin kaderleri benim bile elimde değildir ve sanat dediğimiz şey de tam olarak budur. Çünkü sanat, sanat için vardır,' der."

HANSEN'İN EVLATLARI

Nick Thorpe

Geçtiğimiz nisan ayında Dedalus Kitap tarafından yayınlanan Hansen'in Evlatları, benzerine az rastlanan bir roman. Karadağlı yazar Ognjen Spahić, edebiyatta alışık olmadığımız, hatta pek bilmediğimiz bir konuyu işliyor kitabında. Avrupa'nın son cüzzam hastanesini anlatıyor. 1980'lerin başında, dış dünyadan izole edilmiş hastanede yatan hastaların acılarını, gözyaşlarını tüm gerçekliği ile gözler önüne seriyor. Bir yandan da bu hastaların gözünden Romanya'da yaşanan devrimi, diktatör Çavuşesku'nun düşüşünü anlatıyor. Hansen'in Evlatları'nı okuduğumuzda etkisinden kolay kolay çıkmıyoruz. Kitabın girişinde de yer alan, BBC'nin Doğu ve Orta Avrupa Muhabiri Nick Thorpe'un yazdığı metin, hem cüzzamlılar hem de eser hakkında önemli bir yazı.

Baran Güzel

Nick Thorpe
BBC'nin Doğu ve Orta Avrupa Muhabiri

Hansen'in Evlatları gerçekten, Romanya Devrimi'nin etkisiyle oldukça sindirilmiş bir dünyada, Tichilesti'nin Tuna Deltası'ndaki küçük mezrasında mevcuttur. Orada, Vasile asmalarını kendi parmaklarıyla budarken neredeyse hiçbir şey hissetmez ama on iki yaşındayken bacakları olmayan babasının üzüm bağının köşesinden ona nasıl seslendiğini oldukça iyi hatırlar. Vasile'nin üzümleri ve şarapları, Avrupa'nın son cüzzamlı kolonisindeki hastaların tedavisi için doktorların ve hemşirelerin günlük ilaçlarının yanında kullanılırdı. Vadi boyunca, 80'li yaşlarına gelen Ioana bir zamanlar olduğu gibi bileklerinin kavrıldığı küçük kör bir baltayla tavuklarını beslemek için çimleri keserdi. Her tavuğuna adıyla seslenen Ioana'nın bir tavuğunun adı da Scumpa (aksak) idi. Ioana'nın basit zevklerinden birisi –en son baharda ziyaret etmiştim– küçük yoğurt kaplarında yetiştirdiği domatesleridir ve sizi, kendi bahçesinde yetiştirdiği domateslerden ikram etmek için dört gözle beklemektedir. Söylediğine göre domatesleri için “Bütün kolonideki en tatlıları,” diyerek herkes övgüde bulunurdu.

Vadiden aşağıya doğru, Costica artık tamamen kördür. (Cüzzam, kurbanlarının her birini farklı bir şekilde etkiler.) Artık iyi olan her şey sona ermiştir ve 1989 devrimi sırasında yaşadığı bir olayı duygusuzca, bir de mizah yollu bir anekdot ekleyerek anlatmıştır. O zamanlar o kadar çok patlama yaşanmış-

Alper İstanbulbullu

tır ki, şunu söylüyor gibidir, neden diğer gözü de kör değil? Kanepesinin yanındaki radyo onun dışardaki dünyayla tek bağlantısıdır ve bunun da ötesinde gece ve gündüz ona yarenlik yaparak onu unutulmaktan korumaktadır.

Ognjen Spahić, cüzzamı –hafifçe ama sıkıca, güzelliği olduğu kadar çirkinliği de bir şairin hassaslığıyla– ele alıyor ve şu andan itibaren, her şeyi sonsuza dek değiştirecek olan Çavuşesku’nun Romanya’sının kâbus gibi dünyasından sadece birkaç ay öncesine götürüyordu. Bunu yaparken de cüzzamı ve onun acılarını, zaman içinde kimsesizlerin, farklı olanların ve acı çekenlerin üzerinden bir alegoriye dönüştürüyordu. Cüzzam AIDS olabilir, veba olabilir, ya da sadece herhangi bir azınlığı çoğunluktan farklı kılan –ve çoğunluğun nefret ettiği– bir şey olabilir. Ama bizim saygımızı hak eden lanetli bir grubun romantik görüşü olamazdı. Aksine, bir topluluğun üyelerinin birbirine yaklaştıklarında derinleşen kâbusvari bir görüntüsüdür. Bu William Golding’in *Sineklerin Tanrısı*’nı hatırlatır, ancak bu durum çocukların değil, tüm dış kısıtlamaların rahat olduğu bir yetişkin dünyasıdır.

Spahić’in katliamı Romanya Devrimi’ndeki ve dolaylı yolla Fransız ve Rus Devrimlerindeki diğer katliamları yansıtmaktadır. Bununla birlikte, Karadağ ve büyük cüzzamın eski bir tutsağı olarak Yugoslavya’nın, Spahić’in alegorisi –ve kâbusu– olarak macerası çok daha derindir. Bir ülkede büyüdükçe kendisini edebi açıdan diğerlerinden parça parça ayıran genç bir yazar olarak hayal gücünü Doğu Balkan cüzzamından hareketle Kosova Savaşı’nda, Makedon, Hırvat, hatta belki de (Tanrı korusun) Bosna Savaşı’nda bir Frankenstein değerinde eser üretmeye çevirmiştir. Ancak bu süreç henüz nihayete ermemiştir. Cüzzam illetinden kurtulanlar –ikisinden birden– Avrupa’nın kalanına, çoğunluğun ve azınlığın günahkârlıklarının derin karanlık görüntüsünü bulaştırmak için nehir boyunca seyahat etmişlerdir. Roman, bizi, insan doğası hakkında farklı düşünmeye çağıran kıymetli bir mücadeleyle davet etmektedir.

Tichilesti’nin gerçek cüzzamlıları –son kalan 19 kişiden yaklaşık 200 kişiye ulaştı– sadece orada kalmaları gerektiği için değil, aynı zamanda birlikte yaşadıkları son birbirlerine karşı hissettikleri dostluk için de orada kalmalıydılar. Birçoğu orada cüzzamlı anne ve babadan, hastalığın varisleri olarak, (Spahić’in haklı olarak vurguladığı gibi) dünyaya gelmişlerdi. Buradakiler birbirleriyle yan yana büyümüşler ve bir kısmı kendilerinden hastalığın geçmediğine inanmışlardı. Ancak bu hastalığı açığa çıkaran işaretler görünür olmaya başladığı zaman, bir kez Tichilesti’de son vermişlerdi, orada köşeye sıkışmışlar, –Spahić’in söylediği gibi– ve orayı terk edememişlerdir. Ama burada gerçek, kurgudan ayrılır. 1965’ten 1989 yılına kadar Romanya’nın çılgın diktatörü

Nikolay Çavuşesku özellikle Komünizmin ulusal ırkının hastalığı tedavi etmede başarısız olduğunu, dünyanın bilmesini istememiştir. Bütün bunların altında Çavuşesku’nun eşi Elena’nın kendi pozisyonu Romanya Komünist Partisi’ne borçlu olması ve onun First Lady olarak kişiliği yatmaktadır. Şüphesiz ki “Bilim Adamı” olarak oluşturulan kültürlü pozisyonu, beceriksiz, düşük seviyedeki ayakkabıcının oğlu olan eşinin statüsünden zarar görmüş kişilere karşı oluşturulmuş bir imajdır.

HIV / AIDS gibi, cüzzam da Spahić’in yalın bir tezat içinde aktardığı eldiven giyen karakterleri tarafından ifade edilen korkuda olduğu gibi basit bir el sallamasıyla bulaşan bir hastalık değildir. Tichilesti’deki doktorlar ve hemşireler tarafından dağıtılan ilaçlar – Spahić’in tasvirinden yoksun olarak, çok kısa bir enfeksiyon döneminden sonra hastalığı eski haline döndürmektedir. İlaçlar, cüzzamın bulaşmasını engelleyebilseler de ancak etkilerini yavaşlatabilirdi. Mağdurların bedenleri üzerindeki etkisini tersine çevirmeleri ise mümkün değildi. Cüzzam hakkında bir başka garip gerçek ise, onlarca yıldır, son on yılda çıplak farelerin ve dokuz kemerli armadilloların kullanılmasıyla bir miktar başarı elde edilmiş olsa da, bilim insanlarının onlara bulaştırmak için en iyi çabalarını sergilemelerine rağmen hayvanların, bağışıklık sistemlerini korumalarıdır. Cüzzam şu anda Romanya’da bütün dünyada olduğu gibi üç çeşit ilaçtan, rifampisin, dapson ve klofazimin, oluşan bir karışımla tedavi edilmektedir.

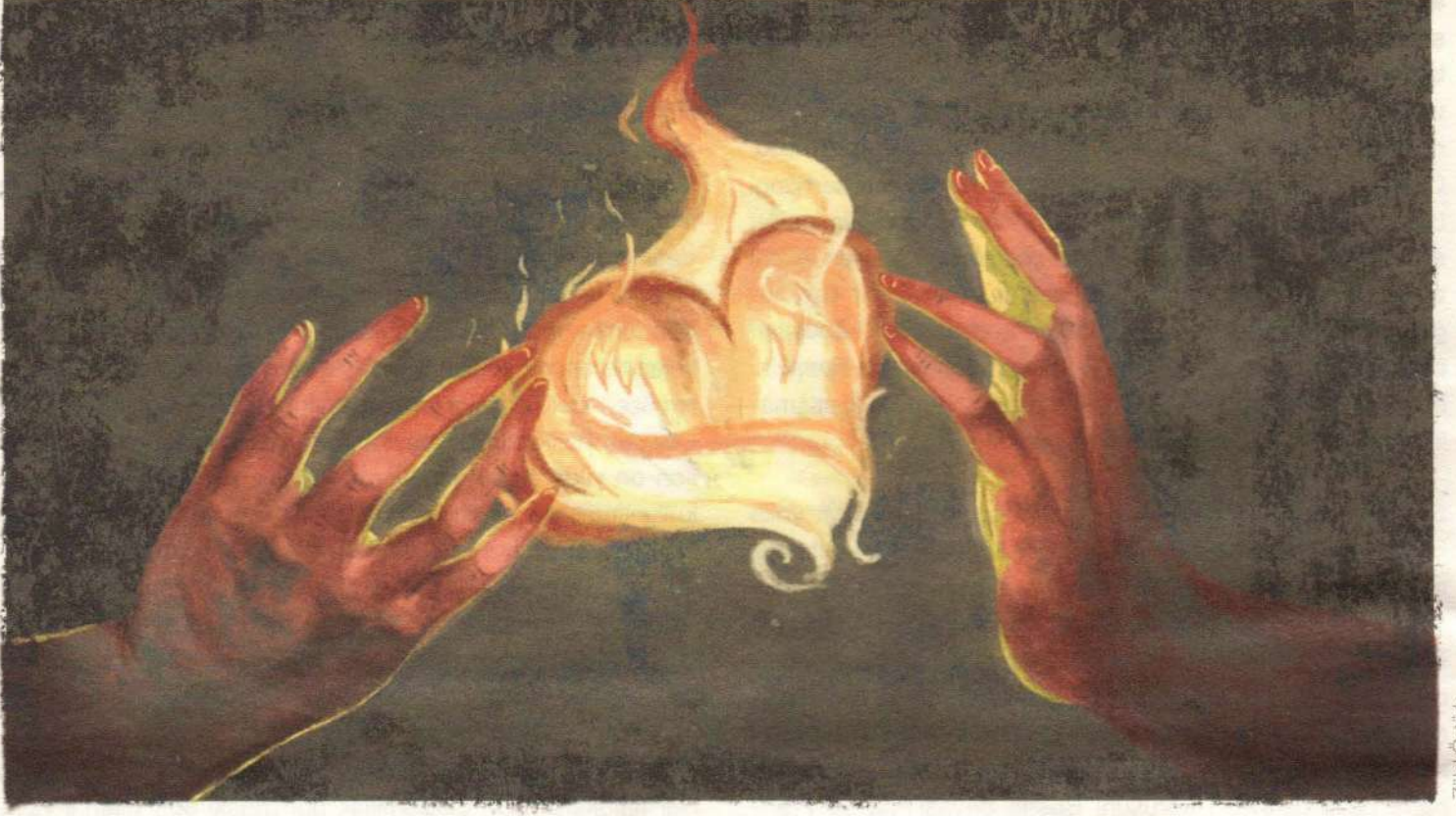
Aslında cüzzam hastanesinin yanında gübre fabrikası yoktur. Her halükarda son cüzzamlılar, dünyadaki son yıllarını yaşayana kadar bu hastane, vadideki evlerin hiçbirisinden görünmüyordu. Bununla birlikte, Çavuşesku’nun Romanya’sında, Miloseviç’in Sırbistan’ında ve Honecker’in Alman Demokratik Cumhuriyeti’nde birçok gübre fabrikası mevcuttur. Spahić’in vahşi tasvirleri hastalıklı bir hayal gücünün uydurmaları değildir. Bu vahşilikler Srebrenitsa’da, Stolac’ta, Ruanda’da, Ebu Garib’de ve Humus’ta yaşananlarla birçok ortak özellik taşır.

Yirminci yüzyılın ikinci on yılında Tichilesti’deki son cüzzamlı kolonisi sadece burada yaşamak zorunda oldukları için değil aynı zamanda istedikleri için de burada büyümüşler, âşık olmuşlar, kavga etmişler ve burada gömülmüşlerdir. Başka yerde yaşamak kendilerini tuhaf hissettirmiştir. Her hareketi, bakışı ve bakıştan men etmeyle dış dünyaya yaptıkları kısa yolculuklar onların da sıradan –gerçek kusursuz– olduklarını göstermiş ve hepimizi ölüm karşısında eşitlemiştir. “Asla unutma,” demiştir küçümsenmiş İngiliz yazar Theodore Powys, “ölüm ne zaman ve kimin için gelirse gelsin bir nimettir.” Ognjen Spahić’in yazdığı Avrupa’nın –sizin Avrupa’nızın, benim Avrupa’mın– olağanüstü, güzel, korkunç parodisini okuyun ve ürperin.

ATEŞİN DİZİ DİBİNDE

Gonca Özmen

“İnsan ki kıyametini tek başına yürür.”
Bela Tarr

Züla Öztürk

Buzdan bir kalbin vardı senin. İçimdeki harla, içimdeki harla... Kalakalmıştım ben ormanın ucunda. Birdenbire soluğu gibi bir gömleğin. Arada kalmanın dört tekerlekli dili. Sar sar sar makara... Çöz çöz çöz makara...

Apansız bir itiraf kadar gerçektir ateş – yakar. Yandığının izi kalır – geçmez. Ateşin içinden geçersen ateş de senin içinden geçer çünkü. Ateş, tene içkindir çünkü. Ten kamaşır ateşin ona değdiği yerden. Değdiğini yavaş yavaş buruşturur ateş. Yanan cismin boşluğu kalır geride.

Boşluğun kaldı geride. Buzdan. Donduran. Kalakalmıştım ben elini ateşe bilmeden uzatan çocuk aklıyla. Birdenbire bitişi gibi kandilin içindeki yağın. Unutmayı ve yutkunmayı yeniden öğrendim senden. Sar sar sar makara... Çöz çöz çöz makara...

Ateş, ona dokunanı cezalandırır. Dokunmamayı öğütler. Yanmaya gönüllü olan ona dokunabilir ancak. Dokunduğunun izi geçmez. Usluysan huzur verir – bir ılıkılık, dingin bir sıcak-

lık. Bir kırmızı haz zamanı. Ne zaman ki rahat durmazsın, ne zaman ki yaramazlığa kayar aklın, ne zaman ki dokunmak istersin – o zaman işte ceza gelir ve yanma başlar.

Kar yanığı gibi kaldın sen de ellerimde. Kar yanığı gibi yüzümden. Oysa bir yangın manzarasıydım ben sana. Her yanımda alev bir gösteriydim. Aşk yüklüydüm. Yüküm alevlendi. Sana doğruydum. Adımlarım bir töreni başlatır gibi gelirdim sana. Alevden bir coşkuyla. Alevden bir coşkuyla. Sar sar sar makara... Çöz çöz çöz makara...

Ateş, her zaman sönmez ama. Bazen sadece dinlenir. En acısı odur. Dinen her şeyde bir ısı acı olur. Dinen her şeyde bir kül karası özlem. Dinen her şeyde bir öte fısıltı. Belirsiz ve karanlık. Ateş çokça fısıldar çünkü. Yankılı bir sesle. Hem yalnız birleştiğini yok eder ateş. Onunla birlikte kendi de yok olur. Yalayıp geçtiği tüketir onu.

Geçtiğin her sokak bir bilinmezi söyledi. Bir gizem yumağıydın. Yokuş aşağı bile çözülmedin hiç. Öyle kaskatı durdu hep

bir şey içinde. Öyle kaskatı kilitlendin içine içine. Aralanmadın. Yine de bir hayal, usulca sızacağı bir aralık buldu sende. Gözlerine bir kamaşmayı sunacak kadar bir aralık. Gözlerine alev rüyaları gördürecek bir aralık.

Ateş, çünkü bakılmak ister. Kendine kilitler her gözü. Esinler. Düş gördürür, kendisi de hep düş görür gibidir. Bir düşteymiş gibi dalgalanır, yalpalar – çalkanır suyun etinde. Yayılan, genişleyen, bulaşan bir şeydir o. Ateşte hep bir yaratı arzusu gizlidir. Tohumu çatlatan gizli güç ondadır. Tohumun ilkesi çünkü ateştir.

Öyle korktun ki seni yeniden doğuracağımı anladığında. Yeni bir varlık kazanmak için yok olmalıydık. Seni yakarken yanacağımı bilmek, bir yenilenme arzusuymdu bende. Ateşin öncesi, aşkın öncesiyle bir. Bir olmak için işte o önceye varmalıydık. Bir yangın efsanesiydik ikimiz. Gecenin çamuruna bata çıka. Gecenin çamuruna bata çıka. Sar sar sar makara... Çöz çöz çöz makara...

Ateş varoluşla yokoluşu saklar kendinde. Karşıtlıklar bildirir o, diyalektiği pek sever. Hem hayattır hem ölüm. Hem iyidir hem kötü. Hem esirger hem tüketir. Dönüşür, dönüştürür. Yaktığının içine saklanarak kişiliğini kaybetmeden uykuya dalabilir. Bu köz sonra rüzgârın eliyle devinir yeniden, canlanır. Simurg'a buradan varılır. Doymak nedir bilmez ateş, hep daha fazlasını ister. Yutmaya hazırlanır sessizin içinde beklerken.

Beklerken yeniden biriktirir insan sevgilisini. Bir alev parıltısını diri tutar kalbinde. Bir dirime hazırlanır. Ateşin sınavı ağırdır – beklemenin telaşı yırtıcıdır. Esrik bir kış gövdenle gölgem arasında. Beni sana yakan usul usul bir yanardağ hazırlığı. Bekledim. Eridim o sessizlikte. Eridi fitilim. Sonra sen – sere serpe sevdiğim. Ateşin dizi dibinde. Ateşin dizi dibinde.

Ateşin icadı bir sürtme, sürtünme – bir haz parıltısı. Uygarlığın ateşten doğduğunu söyleyenler, ateşi kutsal sayanlar, ona tapanlar var. Yıldırımların kötü ruhların saklandığına inanılan ağaçlara, Yıldırım tanrısının gönderdiği ateş olduğunu savunanlar. Ruhunun dişi olduğuna inananlar. Ateşin insanı kötü ruhlardan temizlediğini düşünenler. Bedenlerine giren kötü ruhlar toprağı kirletmesin diye ölümlerini yakanlar. Bedendeki kötü ruhlar yüzünden ölü evinde kışın bile dokuz gün ateş yakmayanlar. Böyle böyle ateşe saygı duymayı öğrenir insan. Böyle böyle bir toplumsallık kazanır ateş.

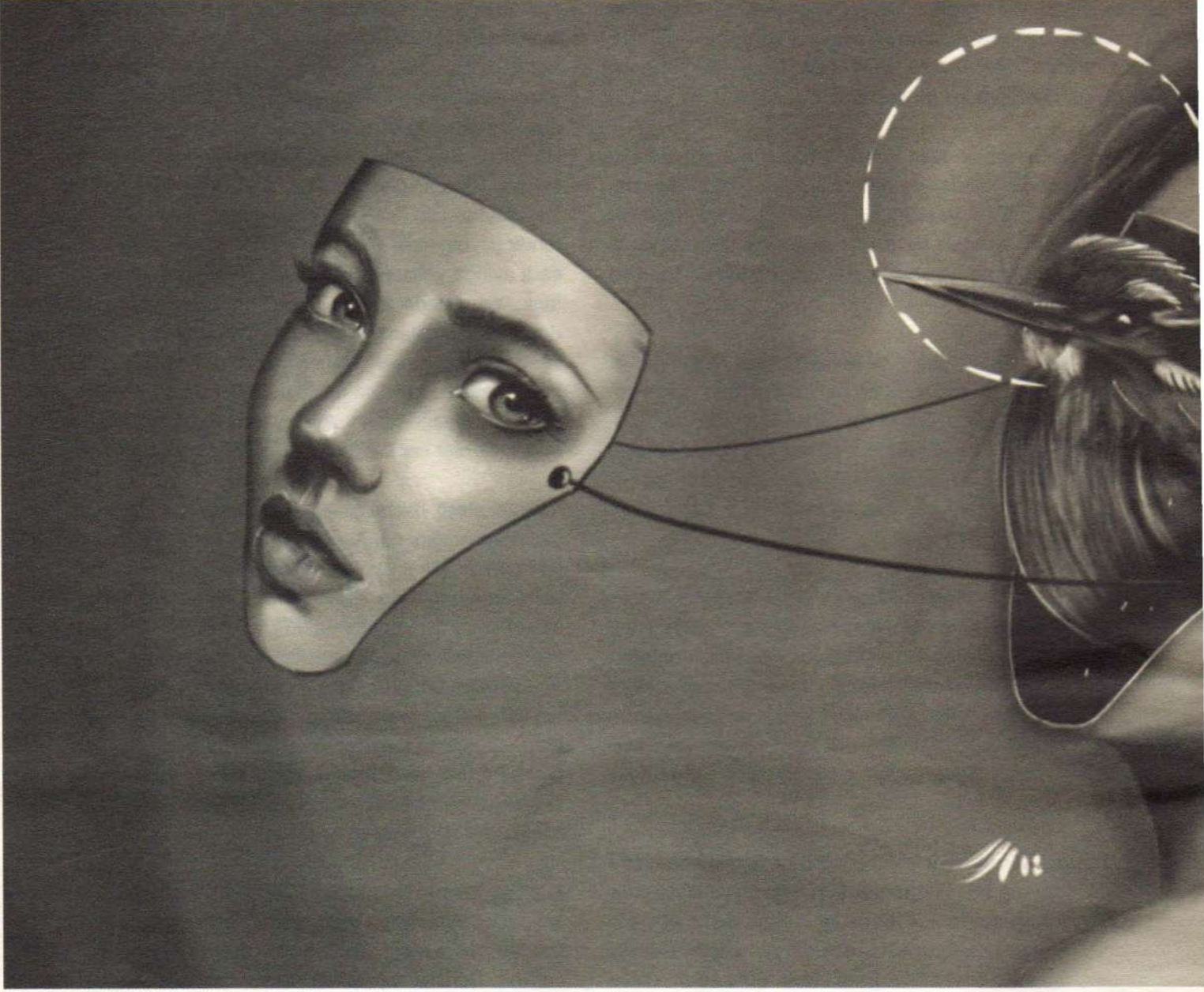
Böyle böyle çoğalmıştı bir yalımın karşısında büyüttüğümüz hayal de. Bedeninin bedenimle tutuştuğu. Başlayınca alevin dansı, çözülür gibi olduğun. Teslim olduğun bir an, ehlileş-

tiğin ateş gibi. Yanmadan – cezalandırılmadan ateşle oynamanın hünerini öğrendiğimiz. Ateşin yıllardır sıcaklığını kaybetmediğini. Ateşin hayvanlarının durmadan uluduğunu etrafımızda. Dört koldan geceye akını. Kibrit çöpünün mum alevini kışkandığını. Avuçlarındaki o kuş yuvasını – o ılıkılığı... Unutmaz ateş. Ateş, o yaşlı hafız. Dağlar nasıl unutmazsa inadını, taş ağırlığını. Kötücül, şeytani bir yanı da var ateşin. İsa, Şeytan için “cennetten düşmüş bir kıvılcım” der. Ateş-tendir şeytanın dili – kavurur güçlü söz. Ortaçağ Avrupa’sının cadı avında yakılan onca kadın. Bruno’nun cezası da yakılmak. Yahudilerin atıldığı fırınlar. Atom bombalarının kavurdıkları. Yağmalanıp yakılan yıkılan kentler. Yakılan onca kitap – onca gerçek yakılan. Ağzından alevler saçan ejderhalar masallarda kalsa da sözleriyle yakanlar şuracıkta. Ateş yağmurları yağdıranlar. Ateş yağmurları yağdırmaktan bıkmayanlar. Sar sar sar makara... Çöz çöz çöz makara...

İnsanın ateşli hastalığıdır aşk da. Aşk da unutmaz. Yaktığını da yandığını da. Ateş ki yakını yutar. Yakını yok eder. Mahremidir ateşin yakını. Mahremini unutmaz aşk. Gömer belki ama unutmaz. Küle gizler. Külün içinde uyutur hayvanını. Semender olduğunu düşündüğünde sen, yani ateşte yanmadığına, ateşi söndürdüğüne inandığında, tutuştuğunu görüyordum ben. Kapkara bir is gibi tütüyordun. Kapkara bir hayvan gibi inliyordu kalbin. Dalgalı yitişini bir ben görüyordum – boşlukta dalgalanarak bir hayal perdesi gibi buruştuğunu. Perdeyi tutuşturan küçücük bir mum alevinin ne büyük bir yangına yol açtığını düşünsene! Beden yangınının alevsiz başladığını düşünsene!

Arayıştır ateş – aramanın güzelliğini düşünsene. Başlangıcı arar – öncesini merak eder, sonrasını ön görmeye çalışır. Tutkusunu gizler ateş. İlk elde açık etmez. Sezgiseldir. Dokunaklıdır. Demiri, taşı eriten, karanlıkla savaşıyor da silahları ateşleyen de aynı ateştir. Ateş balıklarını avlamak için ateş kayıklarında yakılanla düşman gemilerini yakan da aynıdır. Ocağı ısıtanla ocağı bir anda kül eden de. Dinlenme çağrısı yapanla korku salan da. Şenlik ateşi ile savaşın ateşi de. Ateşin iklimi olur mu deme, ateş tüm iklimleri doğurandır. Her şey olabilen – hiçliğe de gözü kapalı giden. Yine de yenilen en azılı düşmanına – elsiz ayaksız, kör ve dilsiz suya...

Hiçliğe batıp çıktık seninle – yok olduk, çok olduk. Yenildik. Yenilendik. Tanelendik. Yaprak yaprak olduk. Çıvgın verdik olur olmaz iklimlerde. Biz kıyametimize el ele yürüdük. Ateşin yalnızca düştüğü yeri yakmadığını yeniden yeniden öğrendik. Yüksek ateşle havale geçiren çocuklar gibi. Ateş hayaletlerine döndük. Ateş rüyalarında birbirine sarılmış... Ateş rüyalarında birbirine kavrulmuş... Ateş odalarında... Ateş odalarında... Sar sar sar makara... Çöz çöz çöz makara...

İçine doğduğu insanlık, tarih, sosyal, politik durumu olabil-
diğince yansıtırken; aynı zamanda hayatın manasızlığını ele
alan absürt tiyatro, 20. yüzyılda ortaya çıkan bir tiyatro türü-
dür. Absürt tiyatronun ortaya çıkışında tabii ki en önemli
etken II. Dünya Savaşı'ydı ama buna mukabil, 20. yüzyılda
yaşanan gelişmeler; hatta öncesinde Aydınlanma Çağı'na
varan bir anlayışın, rasyonalist bir dünya görüşünün "çökü-
şüyle" başladı. İhtilal ve Sanayi Devrimi sonrasında da deter-
minizm önem kazanmıştı. Doğayı anlamak için artık sadece
bilimin yetiyor olması, Aydınlanma filozoflarının ısrarla üze-
rinde durduğu bilimin ışığında ideal dünya anlayışına ulaş-
cağımız görüşü, oldukça hâkim bir fikirdi. F. Nietzsche de
bu bağlamda "*Tanrı öldü ve onu biz öldürdük*" metaforunu
uygun görmüştür. Çünkü artık Tanrı olsa bile "Tanrı" düşün-
cesine ihtiyaç yoktu.

ABSÜRT TİYATRO ÜZERİNE

Oğuz Kaan Boğa

20. yüzyıla geldiğimizde ise, bilimdeki bu büyük sıçrayış, benzer büyüklükte bir yıkıma da sahne olacaktı. 1900'lerin başında Rusya-Japonya savaşı, sonrasında Çin Devrimi, I. Dünya Savaşı, Bolşevik Devrimi, Çin iç savaşı, Büyük Buhran ve ardından gelen II. Dünya Savaşı'yla birlikte, bütün ideallerin baş aşağı döndüğü, insanlığın kimlik bunalımı içerisine girdiği bir çerçeveye baş başa kalındı. Yüzyılın ilk başlarında, birey kavramı hala daha bir şeyler ifade ederken -çünkü bu idealler ideolojilere evriliyor ve edebiyatta da yazarların yücelttiği değerler görülüyordu- öteki taraftan, II. Dünya Savaşı'ndan itibaren cephe savaşının olmayışı, kitlesel katliamlar (toplama kamp-ları), kitle imha silahları (Hiroşima ve Nagasaki'ye atılan atom bombaları), artık birey kavramının anlamsızlığı gibi, toplumsal birlikteliğin de anlamını yitirdiği bir noktaya getirdi. Oysa yüzyılın başında ünanimizm akımıyla, birey toplum içinde erimeye başlamış olsa bile, kolektif benliğin hâlâ anlam taşıdığı hissiyatı hâkimdi. II. Dünya Savaşı'nın bu anlamda travmatik olması ve popüler kültür içeriklerinde de sık sık karşımıza çıkması kaçınılmaz oldu.

Savaş sonrası atmosfere bakıldığında, artık Tanrı da yoktu, bilime inanç da. O zaman, Sartre'ın "*insan dünyaya atılmıştır*" cümlesindeki "atılmak" kelimesi daha bir anlamlandı. Gereksizlik de anlamını yitirmişti çünkü gaz odalarında ölmeyi bekleyen canlılar hâline gelmişti insanlar. Ölmek için yahudi, eşcinsel, vesaire olmak yetiyordu. Ölümünden daha büyük bir gerçek kalmamıştı. Her şey rastlantısal bir hale gelmişti. Bireylerin eylemlerinin de anlamı kaybolmuştu. Artık Balzac veya Zola romanlarındaki "bireyler" yoktu. Bireyin iradesi, hiçbir önem arz etmiyordu.

"POZZO: "...Bir ayağımız mezarda dünyaya getirirler bizi, güneş bir an parıldar, sonra yeniden gecedir."

Godot'yu Beklerken, Samuel Beckett

Tabii ki bütün bunların sanata etkisi kaçınılmaz oldu. Absürt tiyatro, geleneksel olan hemen her şeyi yıkıverdi. Absürt (saçma) kelimesi de tiyatronun kendisi için değil, hayat için kullanılan bir tanımdı. Zaten ele aldığı da buydu. Savaşın yarattığı travmanın, insanın "atılmışlığının", hiç kimsesizliğinin anlatılamazlığıyla oluşmuştu bu hiççiliğe sırtını yaslayan avantgard tiyatro.

Genel çerçevede, hayatın boşluğu, insanın amaçlarının anlamsızlığı ve aslında hiçbir umudun olmayışı gibi temalara odaklanmış gibiydi. Doğaya uzaklaşma, insana uzaklaşma, ölüm, iç sıkıntısı, varoluş, ölümün varoluşu da bunlara dâhildi. Gerçeküstçülükle arasında romantizm ve sembolizmin sahip olduğu gibi bir ilişki vardı. Yapısal olarak da geleneksel tiyatronun çok dışına çıkarak zaman ve mekânın belirsiz olduğu, tekrarlarla ilerleyen, olayın (intrigue) olmadığı bir tiyatro oluşturmuştur. Bir önerme oluşturmaktan ziyade amaç, seyirciyi rahatsız edip düşünmeye sevk etmektir. Anti-kahraman (vasıfsız, zavallı, eylemsiz) kullanmayı tercih eden bir anlayışa sahipti. *Godot'yu Beklerken*'de buna rastlayacağız.

Oyundaki kişiler -bunlara karakter demek de doğru olmayacaktır çünkü psikolojik boyutları eksiktir- (ESTRAGON ve VLADIMIR), oyun

başladığında bir ağacın altında beklemektedirler. Gerçekten eylemsiz olmalarının yanı sıra, spiritüel anlamda da herhangi bir otoriteye bağlı değillerdir. Bir anlamda Tanrı'ya da. Estragon, bu sahnede çizmesini giymekte güçlük çeker ve bu oyunun içinde birçok defa tekrarlanır, tıpkı diğer birçok sahne gibi. Burada kişilerin Oidipus sendromu olduğu görülür. Nitekim, Oidipus kelime anlamı olarak da "şişmiş ayak" demektir. Bu bağlamda, zaten, absürt tiyatrodaki kişiler herkester ve hiç kimsedir. Tıpkı Ionesco'nun *Kel Şarkıcı* oyunundaki ana kişilerin adlarının Smith olması gibi. Özellikle seçilen bu isim herkesin (everyman) yaşantısına benzeyeceği gibi hiçbirinin benzemeyebilir de. *The Matrix* (1999) filminde, herkes veya hiçkimse olan Ajan Smith'in adı da bu anlamda iyi bir örnek olabilir.

Diyaloglarda, sürekli tekrarlar ve diyalogun ilerleyememesi, tıkanması, gibi durumlarla, dilin işlevsizliği de öne sürülür. Bunun daha absürt örneğine Ionesco'da rastlarız. Bunun sebebi de sanayi toplumlarında görülen tek düze yaşantı, körelmiş algılar ve birey duygusunun yitilmesi olarak yorumlanabilir. Örneğin, *Kel Şarkıcı* oyununda, Smithlerin evine gelen evli çiftin yabancılar gibi oturup birbirleriyle ilk defa karşılaşmış gibi şaşkınlıkları ve uzun süren bir diyalogun ardından evli olduklarını fark etmeleri şeklinde tezahür eder. Başka bir yaklaşım ise insanlık tarihinin lineer değil de sirküler ilerlemesiyle ilintilidir. Rönesans'ta, Antik Yunan'a dönüş yapılmıştır. Bugün teorik fizikte de gözlemden uzaklaşılması için; bilim çevreleri, aynı çıkmaza girdiğimiz yorumunu yapar. İnsan hayatı da benzer, sürekli tekrarlarla ilerlemek durumundadır.

"Aşk dediğimde ses ağzımdan çıkar ve diğer kişinin kulağına çarpar. Beyninin karmaşık kanallarından, sevginin var olduğu ya da olmadığı anılardan geçer ve dediğimi anlar ve evet, der. Anlamıştır. Peki anladığını nereden bilebilirim ki? Kelimeler etkisizdir çünkü. Sadece simgedirler. Ölüdürler yani. Ve deneyimlerimizin çoğu soyuttur. Kavrıyabildiklerimizin çoğu ifade edilemez. Tarif edilemez."

Waking Life (2001)

Godot'yu Beklerken'deki benzer bir diyalog:

"VLADIMIR: Teklifini merak ediyorum. Kabul ederiz veya etmeyiz.

ESTRAGON: Tam olarak ne istemiştik ondan?

VLADIMIR: Sen orada değil miydin?

ESTRAGON: Demek dinlememişim.

VLADIMIR: Şey... Pek kesin bir şey söylemedik.

ESTRAGON: Bir çeşit duaydı.

VLADIMIR: Aynen.

ESTRAGON: *Belli belirsiz bir rica.*

VLADIMIR: *Tamamen.*

ESTRAGON: *O ne cevap vermişti?*

VLADIMIR: *Bakayım, dedi."*

Godot'yu Beklerken, Samuel Beckett

Kel Şarkıcı'da da tesadüfiliğin göze sokulması, sebep sonuç ilişkisinin sürekli tiye alınması görülür. Buna örnek olarak Smithlerin evinin kapısının çalması ve Bayan Smith'in kapıyı açtığında kimsenin olmayışı, sürekli bunun tekrarlanması ve Bay Smith'in kapı çaldığına göre birinin orada olması gerektiğini söylemesi ve Bayan Smith'in de bunun her zaman olmayacağını söylemesiyle çıkan tartışma dakikalarca sürer. Bay Smith açtığında kapıda İtfaiye Şefi vardır ama Bayan Smith defalarca kapıya baktığında kimse orada yoktur. Olayları algılayışları çok öznel. Bunun üzerine İtfaiye Şefi onları ikna etmek ve her şeyin rastlantısal olduğunu belirtmek için şöyle der: "*Sizi barıştıracağım, ikiniz de zaman zaman haklısınız. Zil çalındığı zaman, bazen biri vardır bazen de yoktur.*"

Çoğu yerde, zaman ve mekân da bir hayli belirsizdir. *Godot*'da, kişiler ertesi sabaha uyandığında oldukları yeri hatırlayamazlar ve dünün de aslında dün olmadığı üzerine kafa patlatırlar. Belki de birkaç gün öncesidir veya daha da eski. *Kel Şarkıcı*'daki Bay Martin'in "*Ben, bayan, Londra'ya 15.15'te gelen, 8.30 trenindeydim*" repliğindeki gibi. Nitekim oyun boyunca, salondaki saat bazen yedi kere bazen on beş kere çalar. Zaman mevhumu kaybolur.

Sonuçta, absürt tiyatro bir çözüm önerisinde bulunmaz. Amacı sadece hayatın absürtlüğünü, dilin, bireyin, toplumun, olayların anlamsızlığını rahatsız edici bir biçimde sunmaktır. Çözümü seyirciye bıraktığı söylenir ama belki de bir çözümü yoktur zaten. Olacak gibi de değildir.

"*Ben varlığa bir türlü alışamadım; dünyanın varlığına ya da öbür şeylerin varlığına... Kendi varlığıma da alışamadım; içini, özünü boşaltmakta olan biçimlerle karşılaşıyorum durmadan; gerçek gerçek değil; sözcükler, yalnızca anlamsız sesler; evler, gök hiçliğin dış görüntüsü... Kendimi gözden geçiriyorum, anlaşılmaz, nedeni bilinmez bir acıya gömülmüşüm, adı konmamış üzüntüler, gereksiz pişmanlıklar içinde boğuluyorum, bir çeşit aşk, bir çeşit nefret, bir neşe gösterisi, tuhaf bir acıma duygusu (neye? kime?)... Bana kalırsa, benim tiyatrom daha çok kendini ortaya vurmak. Ama benim kendimi ortaya vuruşum anlaşılmayacak gibi değil, sağır kulaklara çarpıp kalıyor, başka türlü de olabilir mi?"*

Eugène Ionesco

HAYALLERİMİN KANATLARI

Atılay Aşkaroğlu

-Uyan, uyan. Bir kadeh doldurdum sana. Konuşacaklarımız vardı hem. Susacaklarımız... Bakışacağımız anlar... Bak! Sokakların poğaça kokma saati...

-Tam karşımda köşesiz duvarlar var, simsiyah. Bu örümcekler nereye ağ örecekler! Çünkü çürümüşlüğü çok sinek biriktirdi.

-Sonsuzlukta da boğuluyormuş insan. Köşesi olmayan duvarlar içerisinde, yankı yapan sesimi bir şarkı gibi dinleyerek deliriyorum. Hem göremediğine de inanırdı insan oysa.

Şimdi bir kuş uça buradan, kaç hayal sürer sana varmasına? Hem kuşlar özgürdür, bilirim, hayaller gibi. Ama yine de gerçekliğe dokunan her hayal derin bir acı taşıyor içinde. Kuşlarla benzerlikleri var mesela hayallerin. Kanatlarını kaybedip ayakları yere bağlandı mı, yaşayamıyorlar. Yürüyerek bir yere varamaz çünkü hayaller, kuşlar gibi uçması gerek. Ayakları için çok büyük yollar, çok uzun. Ama hayat gülümseyerek uçamayacak kadar acımasız.

"Yaşamak bir çürüme hâli aslında. Neden birlikte çürümüyoruz öyleyse?" diye sormuştu. Ardından da gülümsemiş. Bir 'son' ancak bu kadar güzel vurgulanabilirdi. Hem o gülüşüyle mezara çağırıyorsa beni, gelirdim. Sonra hiç tutamadım ellerinden. Hayat mı girdi araya, mesafeler mi yoksa gelecek zaman mı bilemiyorum. Meğer çürüme hali, tekil işliyormuş. Ellerim cebimde yürüdüm sonra. Dökülürse yapraklarım ceplerime dolsun diye. En güzel sessizliği de

o ilk kış yaşadım. Anlatacak çok fazla şeyi olunca daha bir güzel susuyormuş insan. Uçsuz bucaksız denize karşı bir sigara yakıp derin bir nefes çekmek gibi susuyormuş. Ama kelimeler birikince kırılıyor, kesiyorlar da. Sonra tamamlayamadığım cümlelerim oldu ilk baharda. Hisler, cümleleri tamamlamaya yetmiyormuş.

Ruhlarımızı koluma takıp bitmemesi için ağır ağır yürüdüğüm yollar henüz tamamlanmamıştı. Son sayfasını çevirdiğim kitaplar, hâlâ içerisinde anlatacak şeyler taşıyor gibiler. Bitmiyor hiçbir şey, bitemiyor. Yarım kalmış, ben gibi... Hiçbir şeyi tamamlayamayacağım. Ne yıldızların sayısını bileceğim, ne de yastığa başını koyduğunda kurduğun hayalleri... Hiçbir rüzgâr ıslığını çalmayacak pencereme, sarılmayacak ağaçların dallarına. Kendiliğinden düşecek yapraklar, öylece. Kuşlar uğramayacak ağaçlarıma. Hiç çiçek açmamış, açamayacak bahçeme arılar konmayacak. Tamamlayamadıklarım dilimde, öleceğim.

Kaç sonbahar atlattım, kalbim buz gibi. Bir avuç içi yeterdi oysa, yüreği ısıtmaya. Ama bir elveda'nın başlattığı yağmurlar kaç sene sonra diniyor, bilir misin?

Hiç.

"Yedi kez benim ol. Sekizde intihar edelim. Olmayacak çünkü buralarda, anladım. Başka yer bulalım. Düşüğümüzü görmeden..." Biraz daha uyuyalım. Hayallerimin kanatları kırılmak için çok ince.

KAP- TAN- LARIM

Tilman Rammstedt / Çeviren: Özge Özkan

İlk kaptanım bana denizcilik konusunda bildiği her şeyi öğretti. Maalesef fazla bir şey bilmiyordu. Çünkü bu kaptanım kötü bir öğretmendi. Tıpkı kötü bir kart oyuncusu olduğu gibi. Ayrıca kötü bir içiciydi ve kötü bir espri anlayışı vardı. Belki de kötü bir kaptandı, tabii buna ben karar veremem, kimse de bunu anlayamaz çünkü gemiye kimse girmediydi. Ve kesinlikle deli değildi, sandalyesine kelepçelenmeye hep, önlem olarak, derdi. Ancak sandalye açık bir anakarada ve deniz uzaktaydı, en yakın liman da yüzlerce kilometre uzaktaydı. İlk kaptanım hiç deniz görmemişti. Ve her zaman söylediği gibi, *“Benim için çok küçük,”* diye iddia etti, kötü bir yalancı olduğu için kimse ona inanmadı. Hakikat son derece hızlıydı. Deniz tutardı onu. Yürürken sürekli iki ayağıyla yere dokunmaktan rahatsız olduğundan, sandalyesinde dururdu. Dünyanın altında dönmesi onu rahatsız ederdi, çünkü ona inanmıyordu. *“Bu ne işe yarıyor?”* diye sordu bana, cevap veremeyeceğimi umarak. İki yıl boyunca onun yanında denizciydim. Bunun yeterli olduğuna karar verdim. İlk kaptanım bana veda ederken bir şeyler vermek istedi, ancak ayağa kalkmaya cesareti olmadığından hiçbir şeye ulaşamadı ve bana bir tavsiye verdi: *“Söylediğim her şeyi unut!”* Başımı salladım, ona teşekkür ettim, sonra ayrıldım. O günden beri tavsiyesine hep uyduğum.

İkinci kaptanım her zaman, gelininin deniz olduğunu söylüyordu. Birçok denizcinin böyle söylediğini biliyorum fakat kimse benim kaptanım kadar böyle ciddiye almazdı. Dalgalara daha da âşık olmak için her gün, her gece baktı. Sürekli suya hediyeler, çiçek demetleri, sayfalar dolusu şiirler attı ve gelini deniz her şeyi alelacele yuttu. Geceleri gözlerimize ip bağlamak zorunda bile kaldık, gelinini hayal kırıklığına uğratmamak için yani ruh haline bağlı olarak onun tuzlu dudaklarını öptüğünde, *“Daha da samimi olmalıyız,”* deyip bakışlarımızı önlemek için talimat verirdi, biz de itaat ederdik. Ama ikinci kaptanım çok kıskanç bir adamdı. Uzakta bir başka gemi gördüğünde, olabildiğince hızlı sürmek için bütün yelkenleri attı. Bir zıpkın ile küpeşte de durdu, gelinini dolaşmaya cesaret eden her balığı hedef aldı. Yosunları azarlardı. Ve zamanla daha da şüpheli hâle geldi. Eğer gelinine çok yaklaşmaya başlarsa martıları korkutmaya başladı. Geline uzanan her çıkıntıyı korkuttu, en sonunda da rüzgârı, çünkü gelininin cildini cesurca dalgalandırmaya cüret etti. *“Burada dalga yapılmasına izin verecek tek kişi benim!”* diye bağırdı ve itiraz edilecek hiçbir şey kalmadı. Açık, ürkütücü, sakın deniz üzerinde sürüklen-dik; geniş ve uzak ülkeler yoktu, rüzgâr yoktu, kurtuluş yoktu. Ve orada geliniyle mutlu olan, zaferle gülümseyen

kaptanımız için mutlu olduk. Sevginin gücüne inanmak istedik, bunu gerçekten istiyorduk ancak o bize inanmadı.

Üçüncü kaptanım çok konuşmazdı. Onunla birlikte olduğum yıllarda, yalnızca tek bir sözcük söyledi. Geri kalanları gözleriyle söylemek zorundaydı, dünyanın tüm dillerine hâkim olan soluk mavi gözleriyle. Kaptanım sesini boşuna çıkarmak zorundaydı, her şeyden vazgeçmek zorunda kaldı, çünkü korkutucu derecede siskaydı, o kadar siskaydı ki tahta direğe onu bağlamamız gerektiğini, bu yüzden bizden kaçmayacağını söyledi. Onun gücü artık yürümesi için bile yeterli değildi, her zaman arkadaşı tarafından taşınmaya razı oldu. Arkadaşı da çok güçlü değildi, fakat yine de üçüncü kaptanım için bir eli vardı, bu da elverişli bir durumdu. Bir bahsin kaybı ardından diğer elini yitirmişti. Gün boyu üçüncü kaptanımı arka güverteden öne, tekneden kamaraya, karga yuvasına kadar taşıdı, böylece kaptanım her şeyi kontrol edebildi, eğer gerçekten hiçbir toprak görülmediyse, sıra hasreti büyüktü. Her yöne baktı. *“Bu toprak mı?”* diye sordu gözleri. *“Hayır, bu bir martı,”* dedi arkadaşı. *“Bu toprak mı?”* diye sordu gözleri. *“Hayır, bu bir dalga,”* dedi arkadaşı. *“Bu toprak mı?”* diye sordu gözleri. *“Hayır, bu bir güneş,”* dedi arkadaşı. Sıra hasreti üçüncü kaptanın daha da sıska olmasına neden oldu. Ona başının üzerinden bakmak zorunda kalındı, neredeyse görünür olduğu tek yerden. Ve eğer arkadaşı onu taşı-mıyorsa, direğe her zaman iplerle bağlandı, çünkü her hap-

şırı, her gürültülü kelime ya da her dikkatsiz hareket onu uçuracaktı. “Bu toprak mı?” diye sordu gözleri. “Hayır, o bir rüzgâr,” dedi arkadaşı. “Bu toprak mı?” diye sordu gözleri. “Hayır, bu bir ses,” dedi arkadaşı. “Bu toprak mı?” diye sordu gözleri. “Hayır, bu hiçbir şey değil,” dedi arkadaşı. Bir noktada ipler durdu. Onu güvertede bırakmak zorunda kaldık, rüzgâr bacaklarına çarpıyordu. “Bu toprak mı?” diye sordu gözleri. “Hayır, bu senin umudun,” dedi arkadaşı. “Bu toprak mı?” diye sordu gözleri. “Hayır, bu senin korkun,” dedi arkadaşı. “Bu toprak mı?” diye sordu gözleri. “Evet, bu toprak,” dedi arkadaşı ve hepimiz yelken açtık, küreklerimizle dua ettik, ancak nihayet limana ulaştığımızda üçüncü kaptanım o kadar sıska hale geldi ki, bağlı olduğu tahta bile onu yere bırakmadı, onların altına kaydı ve arkadaşı hâlâ onu yakalamaya çalışıyordu ancak rüzgâr üçüncü kaptanımla oyun oynadı, onu sola, sağa, sonra yukarı ve daha yukarı uçurdu, ardından duyduk ki... O tek kelimesini. “Ahh!” Sonra rüzgâr direğin üzerinden, üçüncü kaptanımın soluk mavi gözlerini, mavi gökyüzüne çıkardı.

Dördüncü kaptanımın tahta bacağı vardı. Buna ek, iki sağlam bacağı da olduğu için tahta bacak sadece saçma değil aynı zamanda onu günlük yaşamda büyük ölçüde rahatsız etti. Anlaşılmak istemedi ve hepimiz de öyleydik. Onu sevdik. Sonuçta, daha önce hepimizin kötü bir fikri vardı. Pişmanlığın sesini iyi biliyorduk.

AYRILIK VAKTİ GELDİĞİNDE

Tekin Tekik

Lokman Önsay

Gün dökümü bu aşkın sonunda
Ne ağlarız sevgilim salkım saçak,
Ne yalnız kalırız yatağın soğuşunda.
Sen başka,
Ben başka.
Büyük çöküntüler karşılar bizi
Düşümüzün kırığında.
Tüm lambalar kapalı,
Yalnız sokağın ışığı aydınlatır
Saklı sandığımız utançlarımızı.
Yağlı boya bir tablo düşer omzumuzdan
Ayaklar altında kalır, darmadağın,
Rengârenk.
Bir roman yazılır ardımızdan.
Merak etme,
Temize çekilir kapanışta,
Şarkılar çaldığında,
Yaptığımız tüm yanlışlar.
Sanat sevgilim,
Paylaşmaktır acıları.
Aşk,
Kapatır üstünü tüm cinayetlerin,
Katledilişlerini
Bir şarap akşamında, duyguların.
Her şeyi bırak şimdi.
Son defa aklanma vakti
Buyruğunda tenimizin.
Mutluluğa giden trenimiz çoktan kalktı madem,
Seviş benimle öylece,
Sonumuzu haykır,
Karıştır çarşafı.
Durma,
Şarkılar söyle.
Bu akşam,
Ayrılığımızın vakti.

22.11.2016

DEM

Şükrü Ağaçalı

Demdir bu.

Dinle ki,

Kara saçlarından öteye doğru

Büyüyor çocuklar,

Hüzünler ve mutluluklar...

Hani bilinmez ama

Bir bıçak nasıl keser bir boynu,

Celladın da asabı bozuk şüphesiz.

İşte bir bozuk düzendir bu.

Ömürdür tükenir,

Demdir bu.

Bilinmezliğinden gayrısına yoktur meylim,

Ve zaten dudak kenarı tebessümüne

Sığmış, ilişmiş bütün günüm.

Hani bulut ağırlığınca bir hüzün,

Ve bu kâfidir bir ömür içimi ezmeye.

Demdir bu,

Ciddi bir nekropol sükûneti

Ve az pişmiş bir metanet...

Demdir bu,

Yaşamalı sevgilim,

Affet.

HÂLÂ GÜL

Baran Güzel

Nevin'e kısa mesaj atıyorum: *"Beni aramışsın."*

Cevap anında geliyor: *"Evet."*

Onu telefonun başındayken hayal ediyorum. Tırnaklarına oje sürerken. Mesaja bıkkın bir suratla bakarken. Benden nefret ederken.

Nasıl geldik bu duruma? Aslında hayal meyal hatırlıyorum. Neden ayrıldığımızı. Sonrasında birbirimize hayatı nasıl katlanılmaz hâlâ getirdiğimizi. Onu bir erkekle öpüşürken nasıl gördüğümü. Bir kadınla yatarken evimi nasıl bastığını. Yazdığım öyküleri, roman yazacağım diye okulumdan, işimden gücümden nasıl koptuğumu. Babamı hastalığı sırasında nasıl yalnız bıraktığımı. Ölürken yanında olamadığımı. Arkadaşlarımla üzerinde yürüdüğüm köprünün nasıl yıkıldığını. 2013 yazını. Ölen küçük çocuğu. Hepsini kalın bir sis tabakasının ardından belli belirsiz seçiyorum. Anımsadığım diyaloglar ya eksik ya da hatalı. Zihnimdeki sahneler fazla tiyatral geliyor şimdi.

Nevin'e ne yazacağımı bilmiyorum. *"Niye aradın?"* yazmalıyım muhtemelen. Yaşanan onca şeyden sonra bu soru fazla ruhsuz geliyor. Aylar, yıllar önce kafamda kurduğum bütün o edebi cümlelere ne oldu? Söylemeyi planladığım orijinal sözler şimdi yok. Bir kavgamızda, *"Sen sadece kendini, yazdığın romanı düşünen bencil bir adamsın,"* demişti. *"Zerre kadar umursamıyorsun beni. Dertlerim, sorunlarım umurunda değil. Mutlu muyum, mutsuz muyum bilmiyorsun. Yanımda olduğumu hissedemiyorum artık."* O an şuna benzer bir şey söylediğimi hatırlıyorum: *"Bizim ilişkimiz kusurlu bir din gibi. Üstelik ayetleri de değiştirilmiş. Hiçbir zaman mükemmel olamayacağız."* Bu söz o kadar havalı görünmüştü ki o an bana. Her şeyi çözen, bilge bir adam gibi hissediyordum kendimi. Edebiyatın büyük sırrına vakıf olmuştum. Tarihi değiştirecek sözler etmiştim. İnsanoğlunun içinde yatan derin karanlığı dışarıya çıkarmıştım. Büyük yazarları mezarlarında ters döndürmüştüm. Nevin'in küçümseyici bakışlarını ilk anda fark etmemiştim bile. Alaycı gülümseyişini. *"Ne dedin şimdi sen?"* diye sordu. Bir süre sadece yakıtığım sigaradan derin nefesler çekebildim.

"Evet." yazan ekrana kaç saat baktığımı bilmiyorum. Nal seslerini duyduğumda güneşin yakıcı etkisinin azaldığını hissediyorum. Zaman panik halindeki insana hiç akımıyormuş gibi gelir. Einstein'ı haklı çıkarıyorum. Fiziğin bütün yasalarına şahitlik ediyorum.

İMSÜYOR

At, banyoya girince çişim geliyor. Onun önünde işemeye alışkın olsam da bu sefer tutacağım diyorum. Tam işediğim sırada başıyla beni itmişti bir seferinde. Fayansların daha fazla sararmasını istemiyorum. Efraim gelecek.

Banyo kapısının önünde durup ata, *"Neredeydin bu kadar zaman?"* diye soruyorum. Homurdanıyor. Kömürlükten yem getiriyorum. Kovaındaki suyu tazeliyorum. Kapının önünde sigara içiyorum bu işler bitince. Elim sık sık telefonun tuşlarına gidiyor, kaçınılmaz olan aramayı yapmam gerek. Eninde sonunda olacak bu. Çünkü gerçeklerle yüzleşmek zorundayız. Yoksa yakamızdan düşmezler. Karanlıkta, duvar dipleince kırmızı gözleriyle bizi izlemeye devam ederler. Kocaman bıçaklarla arkamızdan sinsice yürürler. Canavarı öldürmek için önce onunla tanışmak gerekir.

Otoparka bir kadın giriyor. Rasim'den anahtarları alırken cüzdanından para çıkarıyor. Rasim parayı gömleğinin cebine koyuyor, ne yaptın, der gibi sallıyor ellini bana. Cevap vermiyorum, elimi ya da başka organımı anlam ifade edecek şekilde sallamıyorum. Kulübesine dönüyor. Kadın arabasının kapısını açıyor. Yüzünde sebepsiz, tatlı bir gülümseme var. Arabanın içinden aldığı bezle ön camları silmeye başlıyor. Bir ara göz göze geldiğimizde, *"Sigaran var mı?"* diye soruyor. Yanına gidip uzatıyorum. Yüzündeki tebessüm bir an bile eksilmiyor. Her an poz verecekmiş gibi dişlerini dudaklarının altından manken edasıyla sergiliyor. Sigarayı alınca *"Teşekkürler,"* diyor. *"Rica ederim."* Arabasına biniyor. Dikiz aynasını kendi yüzüne çeviriyor. Kapımın önüne geri döndüğümde temiz camın ardından makyajını tazelediğini, gülümsediğini görebiliyorum. Çantasını kucığına aldığını. İçinden bir tabanca çıkardığını. Onu kırmızı dudakları arasından ağzının içine soktuğunu. Ben tek bir refleks göstermeden silahı ateşlediğini. Başının yana doğru düştüğünü. Çenesine çizgi şeklinde akan kanı. Dişlerini. Hâlâ gülümsediğini görebiliyorum.

Telefonum tekrar çalıyor. *"Efendim?"*

"Gelmek üzereyim ben, dışarıdan bir şey istiyor musun?" diyor Efraim.

"Su al beş litrelik," diyorum, hayatta en değer verdiği insanı yeni kaybetmiş adama.

Suyu düşünürken biraz daha sıkıştığımı hissediyorum. Meselem bu kötülüğe daha fazla tahammül edemeyecek. Ama

bir kadın öldü az önce. Ölüye saygımı göstermek için çişimi biraz daha tutmam lazım. Silah sesi bütün mahalleyi inletti. Rasim ve benden başka kimse umursamıyor. Apartmanların pencereleri açılmıyor. Korku çılgınlıkları atılmıyor. Kimse polisi ya da ambulansı aramıyor.

Rasim sakın adımlarla arabanın yanına geliyor. Kapıyı açıp kadının boynuna dokunuyor.

“Ölmüş,” diye bağıyor. Şükrü Saraçoğlu stadından bir uğultu yükseliyor. Maç başladı. Seyirciler maç boyunca boğazlarını parçalayarak bağırarak. Üçlü çekilecek bol bol. Ana avrat küfredilecek karşı tarafa, hakeme, topu ayağında çok tutan savunma oyuncusuna, sürekli ofsayta düşen beceriksiz forvete.

Uğultu her yanımı sarıyor. İzlediğim dünya daha yavaş hareket ediyor sanki. Efraim ne demişti? Bir dünya kadın intihar etti, tabii her şey birbiriyle bağlantılı.

Rasim kadını arabadan çıkarmaya çalışırken Efraim giriyor otoparktan içeri. Rasim kadını kollarının altından tutuyor. Ruhsuz bedeni dışarı çıkarmaya çalışırken epey sarsıyor onu. Sanki kaldırmaya çalıştığı şey güzel, ölü bir kadın değil de, tozlu bir çimento torbası. Üzerine kan bulaşmasın diye olabildiğince mesafeli duruyor. “Yardım etsene,” diye bağıyor bana doğru. Gelip cesedi ayaklarından tutmamı istiyor. Efraim, Rasim’in yanına gidiyor arabaların arasından geçip. Rasim’in benden yapmamı istediği şeyi hemen üstleniyor. Sözsüz bir anlaşma yapıyorlar sanki bir anda. Otomatik hareketlerle, tepkisiz yüzlerde. Kadının yüzü onlarınkinden daha canlı hatta. En azından hâlâ gülümsüyor. Kadını kulübeye sokuyorlar, ben de arkalarından giriyorum. Şükrü Saraçoğlu’ndan uğultu yükseliyor. Muhtemelen Fenerbahçe gol attı. Caddeden bir adam “İşte bu be,” diye bağıyor. Küfrediyor. Yaşlı bir kadın karşı apartmanın ikinci katında. Pencereye çıkıp Fenerbahçeli çocuğa, “Bağırma be terbiyesiz,” diye çıkışıyor.

“Yardım etsene,” diyor Efraim. Bahçedeler Rasim’le beraber. Rükü pozisyonunda nefes nefese kalmışlar. Tokalaşıp tanışıyorlar. Rasim, komşum olduğunu söylüyor ona. Geçen hafta gömdüğü kadından bahsediyor. Evimde intihar eden kadından. Fener gol attı, diyor laf arasında bir de.

“Arkadaş ülke ne ara bu hale geldi ya?” diye soruyorum yanlarına gidince.

Efraim doğruluyor, birbirimize bir an yabancı gözlerle bakıyoruz. Çektiğimiz bütün sıkıntıları aramızda ezip öldürmek için sınıksız sarılıyorz sonra.

“Ne olmuş ülkeye?” diye soruyor Rasim.

“Ne demek ne olmuş abi? Görmüyor musunuz kadın kendini vurdu kimse silah sesine aldırmadı bile. Niye polis çağırıyor kimse?”

Efraim’le Rasim birbirlerine bakıyorlar.

“Bunun dünyadan haberi yok galiba,” diyor Rasim.

“Ne oluyor lan şunu bi düzgün anlatın,” diye bağıyorum. Toprağın üzerinde yatan kadına bakıyorum. Alnından sızan kan kuruyup kararmaya başlamış. Hâlâ gülümsüyor.

“Oğlum,” diyor Rasim bir sigara yakıp. “Sen televizyon falan izlemiyor musun? Gazete okumuyor musun?”

“Hayır.”

“Ondan bu eblehliğin demek ki,” diyor. Telefonundan bir haber sitesini açıp ekranı yüzüme tutuyor. Uçsuz bucaksız bir ovanın yukarıdan çekilmiş fotoğrafı var ekranda. Ovanın ortasında kocaman bir penis heykeli var.

“Bu ne lan?” diyorum.

“Bu gördüğün şey bir penis. Boyu 300 metre falan. Hindistan’da bir köyde duruyor.”

“Allah allah,” diyorum. “Heykel falan mı bu? Ne işi var orada? Konuyla ne alakası var?”

“Sus la bi sus motoru yakacaksın,” diyor Rasim. “Bu bir heykel değil. Ne olduğunu da kimse bilmiyor. Nasa masa bile çözemedi mevzuu. Uzaydan gelmiş diyorlar. Bir sabah peyda olmuş böyle tarlanın ortasında. Kimse yanına yaklaşmıyor. Yıkmayı, devirmeyi denediler, ağır silahlarla ateş ettiler ama hiçbir işlemedi. Bir sinyal mi ne yayıyormuş. Ulan senin nasıl haberin yok ya bundan. Bütün dünya bunu konuşuyor anasını satayım. Aylardır dünyayı meşgul eden tek şey bu.”

“Kadınlar da bu yüzden intihar ediyor.” Efraim araya girdiğinde gelirken su almamış olduğunu fark ediyorum ama bunu sormanın zamanı değil.

“Yüz binlerce kadın öldü,” diyor Rasim. “Dünyanın her yerinden yüz binlerce kadın intihar etti. Senin dünyadan haberin yok. Ulan ananı falan da mı aramıyorsun hiç, kadın öldü mü kaldı mı diye kontrol et, sor bari.”

Nevin geliyor yine aklıma. Hayatım boyunca bir şeyi ne zaman ertelesem pişmanlık duydum. Ya o da intihar ettiyse? Ya benimle son bir kez konuşmak istediye. Hayır, diyorum kendi kendime. Nevin intihar edecek olsa beni aramaz. Onun yapacağı şey değil bu.

“Bu kadını gömmemiz lazım,” diyor Ersin.

“Bir dakika,” deyip ayrılıyorum yanlarından.

Nevin’i arıyorum. Nevin’i bir daha arıyorum.

Nevin’i sekiz dokuz kere arıyorum. Açmıyor.

- Bugün Clara'ya söylersin herhâlde?
- Yok abi söyleyemem.
- Neden?
- Korkuyorum.

Uzak İhtimal (2009)

YALNIZCA "HASTALIKTA" SEV BENİ

PHANTOM THREAD FİLMİ ÜZERİNE

Erçin Işık

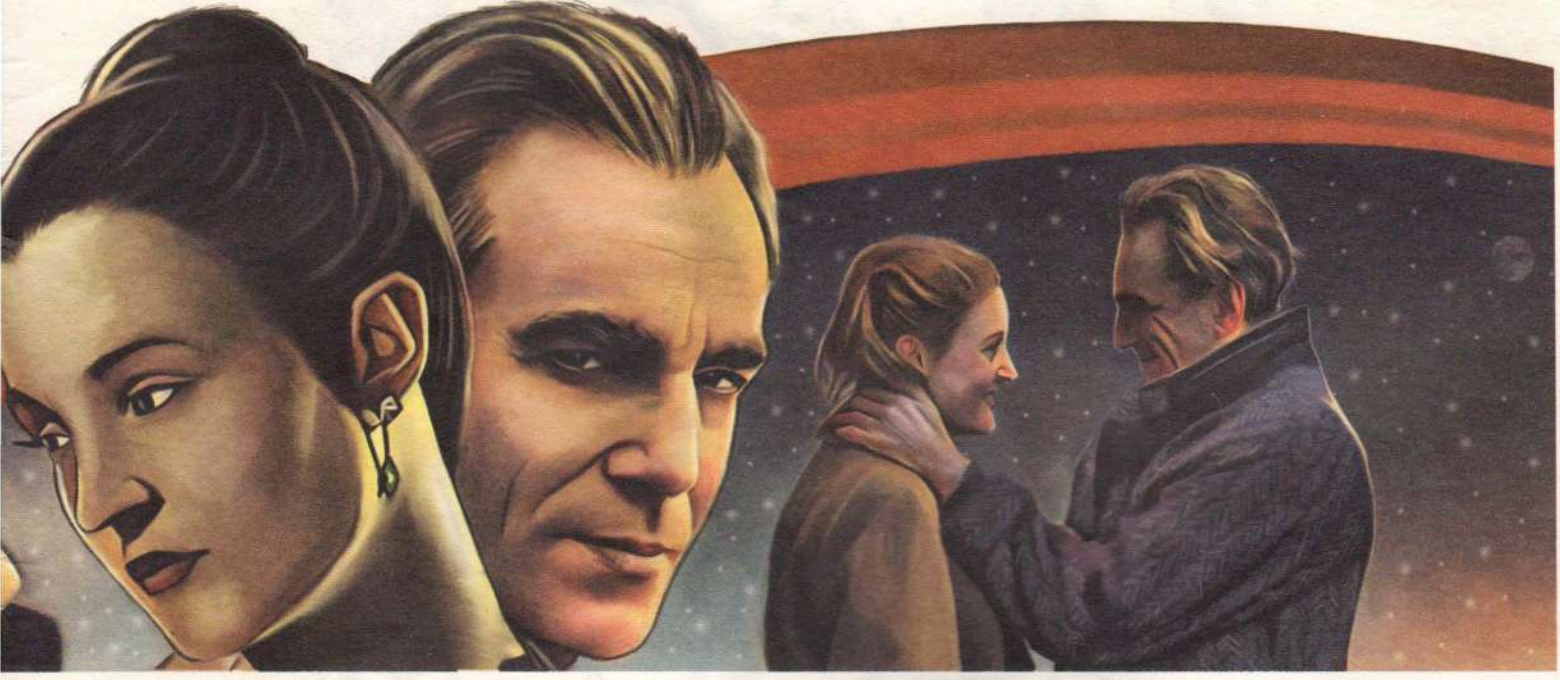
"Reynolds rüyalarımın gerçek olmasını sağladı ve karşılığında ben de ona en çok arzuladığı şeyi verdim; her bir parçamı."

Bu yıl "Hayat Var" teması ile 15-25 Şubat 2018 tarihleri arasında İstanbul'da, 1-4 Mart 2018 tarihleri arasında ise Ankara ve İzmir'de gerçekleşen 17. İf İstanbul Bağımsız Filmler Festivali, yeni eklenen bölümleri ve geniş yelpazeye yayılan kategorileriyle sinemaseverlerin yoğun ilgisiyle sonlandı. Açılışını *Lady Bird* (Uğur Böceği) filmiyle yapan 17. İf İstanbul Bağımsız Filmler Festivali kapanışını ise James Franco'lu *The Disaster Artist* (Felaket Sanatçı) filmiyle gerçekleştirdi. Genç yönetmenlerin de kendilerini ifade edebilecekleri özgür bir arena olan İf İstanbul Bağımsız Filmler Festivali, ilk ya da ikinci filmini çekmiş yönetmenlerin yarıştığı Uluslararası Keşif Yarışması Bölümü'nde bu yıl *Les Garçons Sauvages* (Vahşi Oğlanlar) filmiyle Fransız yönetmen Bertrand Mandico'yu Yılın Keşfi seçti. Festivalin 2014 yılında başlayan, başka bir dünya hayaline tutkulu filmleri uluslararası bir paylaşım platformunda bir araya getiren Aşk & Başka Bi' Dünya bölümünün birincisi ise Laura Bari'nin sarsıcı belgeseli *Primas* (Primalar) oldu. Dünya sinemasında yer edinmiş filmlerin ilk kez Türkiye prömiyerini gerçekleştirdiği Galalar bölümü ise bu yıl oldukça hareketliydi. Festival'in Galalar bölümünde yer alan ve bu yıl 90. Oscar Ödülleri'nde En İyi Kostüm Tasarım Ödülü'nü de alan *Phantom Thread* filmi, yönetmen Paul Thomas Anderson'ın aşkı, prensipleri ve tutkuyu harmanladığı özel bir dönem filmi olarak karşımıza çıktı. Yönetmenin daha önce *Boogie Nights* (1997), Daniel Day-Lewis ile daha önce de çalıştıkları *There Will Be Blood* (2007), *Magnolia* (1999) ve *The Master* (2012) filmleri onun filmografisini hatırlamamızı sağlayacak filmlerden birkaçı. Daniel Day-Lewis'in oyunculuk kariyerinde jübile yaptığı film olarak henüz çekim aşamalarındayken son performansıyla ilgili heyecanlanmamızı da sağlayan *Phantom Thread* filminde, Daniel Day-Lewis'a

oyuncu olarak Vicky Krieps, Lesley Manville, Camilla Rutherford, Gina McKee ve George Glasgow eşlik ediyor.

Phantom Thread, 1950 yılının Londra'sında Woodcock Modaevi'nin büyüleyici atmosferi ile selamlıyor bizi. Üst sınıfın beğenisine hitap eden Woodcock Modaevi, bir elbise dikmekten çok daha fazlasını tasarlayan hassas ve takıntılı tasarımcı Reynolds Woodcock'un (Daniel Day-Lewis) estetik kaygıları ve imajinasyonlarıyla her kadının elbiselerini üzerinde taşımak istediği bir ideal yaratıyor. Woodcock, tasarladığı elbiseyi üzerinde taşıırken ki tavırlarından memnun olmadığı birinin (prensese bile olsa) elbiseyi giyme hakkını elinden alabilecek kadar estetik kaygılara sahip bir tasarımcı. Bir yemek yeme anında bir bıçağın haddinden fazla çıkan sesine veya söylediği bir şeyin üstüne girilen gereksiz münakaşaya aşırı tepkiler veren, müşkülpesent bir karakter. Yıllardır ablası Cyril (Lesley Manville) ile yaşayan Woodcock, farkında olmadan ablası tarafından manipüle edilmiş küçük erkek kardeş olarak kısa süreli ve hemen süresi dolan sevgililerini ablasının ritüelleşmiş bir biçimde evden gönderdiği aşk ilişkileriyle örülü bir hayat yaşıyor. Filmdeki karakter serimleri hızlı bir biçimde aktarıldığı için olay örgüsünün ilk planlarında biz Woodcock'un işine olan titizliği ile başarısının altında yatan hassas noktaların çözümüne ulaşacağımızı beklerken kompleks bir yapıyla karşılaşmaya başlıyoruz. Woodcock'un bir birinin aynı aşk ilişkileri ve yalnızca işine bağlı yaşadığı günler, bir gün sayfiye yerindeki bir kahvaltı sırasında tanıştığı Alma (Vicky Krieps) ile kırılmaya başlıyor. Seyirci olarak bu kentli-taşralı çatışmasını net bir biçimde gördüğümüz ilişkinin de kısa süreli olacağını yahut klişe bir biçimde Woodcock'un onu baştan yaratacağını düşünürken komplike bir

sürü duygu ve rol model değişimi ile sürüklenmeye başlıyoruz. Film bu noktalara kadar Woodcock'un işine olan bağlılığı ve ablası Cyril ile olan oldukça girift ilişkisi ile sürerken kapının dışarısında bırakılmaya çalışılan Alma'nın durumu fark etmesi, ipleri kendi bildiği yöntemlerle ele alma çabası ve yumuşak bir biçimde değişen dengelerle ters köşe yapıyor.

Phantom Thread filminde, kendi yarattığı heykele âşık olan Pygmalion'un etkisi beklenirken heykelin, Pygmalion'a estetik kaygılarının yersiz olduğunu gösterip yeni bir değerler bütünü yarattığı görülüyor.

Başta fazlaca sabırlı ve asla yargılayıcı olmayan Alma, sevgisinin karşısında ayrıntılara boğulmuş, davranışlarıyla sürekli kendisine denk olmadığını ima eden bir adamın gaddarlığını gördüğünde, Woodcock'un anlayacağı dilin ötesinde onun psikolojisini ele geçirebilecek bir nokta keşfediyor. Bu keşif, ilişki dengeleri üzerindeki bencilliğin tokat gibi yüzümüze çarptığı sekanslar için de bir izlek oluşturuyor. Bu bencilik yalnızca Alma ve Woodcock arasında sınırlı da kalmıyor. Abla Cyril'in de yıllarca Woodcock'u tahakküm altında tutarak bencil bir ilişki sürdürdüğü görülüyor. Bir şekilde Woodcock, altüst olan yeni itaat ve düzen dengesi içinde suçlu olarak Alma'yı görse de Cyril'in manipülasyonları ve kendi müşkül-pesentliği arasında farkında olmadığı, sıkışık bir hayat yaşıyor. Woodcock, taşralı bir kız tarafından ehlileştirilen şehirli bir adam. Mutluluğun taşralı bir kadından gelebilme ihtimalini yok sayan ancak bu gizli güç karşısında boyun eğerek aşkı yaşayabilen biri. Alma, Woodcock krallığındaki asıl söz sahibi Cyril'i alaşağı edebilen aynı zamanda kendi değer birimini kendisi belirleyebilen bir asi. Öte yandan tüm bunların ekse-

ninde görülmesi gereken ilişkilerdeki denge ve bu mekanizmayı harekete geçiren dinamiklerin ne olduğu. Film denge mekanizmasını, dürtüleri ve zarafeti triyalektik bir boyuta taşıyarak karakterler dolayısıyla hayatlar ve sınıflar arasında güçlü bir çatışma yaratıyor.

Phantom Thread, gerek sinematografisi, gerek yönetmenin stilize ettiği özel tercihleri ve şiir gibi müzikleriyle filmin ruhuna uygun bir biçimde ince elenip sık dokunmuş bir çalışma olmuş. Filmin müziklerinde imzası olan besteci Jonny Greenwood'un yanı sıra 90. Oscar Ödülleri'nde En İyi Kostüm Tasarım Ödülü'nü filme kazandıran kostüm tasarımcısı Mark Bridges'i de tebrik etmek gerekli. Kurgusal bir film olmasına rağmen tasarlanan her kostüm, bilinen bir modacının gerçek biyografisini seyrediyoruz hissini yaratabilmiş. Oyunculuk performansları ise birbirinden organik ve de homojen bir ilişki bağı ile kurulmuş. Özellikle Daniel Day-Lewis'in oyunculuk kariyerindeki son performansı olarak oldukça tutarlı bir karakter portresi yarattığı görülebiliyor. Kurgusal bir karakter olan Reynolds Woodcock'u oyuncu olarak doğru bir motivasyonla ele aldığı, bu yüzden ona eşlik eden oyunculara da bu devinin ilham verdiği görülebiliyor. Filmi izlerken bir Paul Thomas Anderson filmi izlediğimizi her zaman hatırlamamızı sağlayan oyunculuk yönelişinin yanı sıra yönetmenin genellikle filmlerinde tercih ettiği katmanlı, zorlayıcı ve psikozları olan başkarakterleri hatırlarsak; Reynolds Woodcock karakteri onun filmografisinde sağlam bir yer edinebiliyor. Dolayısıyla aşk ilişkilerine başka bir denge boyutundan bakıp alışık olduğumuz ve kodladığımız ilişki biçimlerinin dışına çıkarak yeni bir yapıyı inceleme fırsatı sunan *Phantom Thread* filmi bu yıl görülmesi gereken filmler arasında yerini alıyor.

Flavia Aydoğan

SAKSIDAKİ ÇİÇEKLER

Sumru Uzun

Hayatı seviyordu Mualla, her sabah kahvaltı sofrasını kurar, müzik çalardan sevdiği müziği açıp kahvaltısını yapardı. Yürüyüşünü ihmal etmez, yaz kış demeden pazar günleri kurulan antika pazarına giderdi. Bir an evvel yaz mevsimine adım atmak, balkonunda yeniden vakit geçirmek istiyordu. Bu evi alırken onu cezbeden evin balkonu olmuştu. Yemyeşil bir bahçenin içine uzanan balkonda geçireceği zaman dilimlerinin hayali gözünün önünde belirdiğinde, sıkışık binalara, farklı hayat pencerelerine uzanan balkonlu evler yerine burayı tercih etmişti.

Mualla, çiçeklerini suladıktan sonra balkona çıktı. Hava çok güzeldi. İlkbahar tüm gizemiyle sarıyordu etrafını. Doğa gibi zihnini uyandırmak için çabalarken katlanan sandalyeyi açtı. Derin bir nefes alıp sandalyeye oturdu. Etrafta geziniyordu gözleri. Balkonun korkuluğuna uzanan, ince zarif bir ağaç dalını süsleyen çiçeklere parmak uçlarıyla hafifçe dokundu. Yüreğinde sadece bir kadının hissedeceği o tel titredi. Yıllar önce kız kardeşi evlenirken duvağını süsleyen gelin teli gibi parlayan, kalp atışlarıyla hareket eden duygu telleriydi bunlar.

Mualla yıllarca kendini işine vermişti. Sonunda elinde kalan emekli ikramiyesi olduğunda, hayatta çoğu şeye geç kaldığını anladı. Hiç evlenmedi, anne olamadı. İçinde kıpırtı hissettirecek bir adam tanısaydı, onun peşinden giderdi. Yıllar geçtikçe hayallerinden uzaklaşıp, günlük rutinlere kapıldığında hayatını tek kişilik bir düzen üzerine kurup o çizgide yaşamaya karar verdi.

İnsan bir karar verdiğinde mutlaka onun bedelini ödüyor. Mualla tek kişilik bir hayatı seçtiğinde saçlarını hiçbir zaman kız kardeşi gibi gelin teliyle süslemeyeceğini biliyordu. O günlerde aldığı kararın arkasında durmak kolay olsa da, içinde beliren soruya cevap vermek yıllar geçtikçe zorlaşıyordu. Deneseydi, hayalleri için ufak bir adım atsaydı her şey daha farklı olur muydu?

Aniden beliren sorulara cevap bulamıyor, içinde tarifsiz bir boşluk hissettiren o soruları sevmiyordu. Onlarla baş etmenin en iyi yollarından biri çiçekleriyle konuşmaktı. Oturduğu yerden kalkıp içeri girdi. Pencere önündeki çiçeklikte sırdaşları onu bekliyordu.

İlk zamanlar çiçek bakımıyla ilgili pek bilgisi olmamasına rağmen onlarla yaşayıp aynı zamanda bitkilerle ilgili kitaplar okuyarak çiçekleri tanımaya başladı. Çiçek pazarından aldığı her çiçekle bir bağ kurup onlara isimler veriyordu. Mesela en köşede duran toprak saksıdaki pembe çiçekli kaktüsün adı Çingene'ydi. Onu kız kardeşi armağan etmişti. Çiçekli hayatının ilk adımı, kardeşiyle arasındaki canlı bağıydı.

"Bu aralar canım sıkılıyor Çingene, ne yapacağımı da bilmiyorum? Keşke üzerimde bu kadar tedirginlik taşımasam, keşke annem hâlâ yaşıyor olsaydı..." dedi.

Kaktüsleri annesinin karakteriyle bağdaştırıyordu. Güçlü bir kadındı Mualla'nın annesi. Hayatı kucaklayarak sınırsız sevgisini her daim çocuklarına ve eşine hissettirirdi. Mualla ne zaman içi sıkılsa annesinin kollarında soluğu alırdı. Sorularla arası hiçbir zaman iyi olmadığından, annesi ona bir yön tabelası gibi cevapları nerede araması gerektiğini göster-

rirdi. Mualla gülümseyerek bir kez sıkıca sarıldığında annesi onun ışığıyla uzun süre mutlu olmayı bilirdi. Sekiz sene önce annesini kaybettiğinde çocukluğunu yitirdiğini hissetmişti. Bir daha hiçbir zaman çocuk olamayacaktı. Çocuk kalsaydı, istediği kadar soru sorabilir, onları cevaplandırmak zorunda kalmazdı. Mualla'nın çocukluğu eski fotoğraflarındaki bir yansımaydı artık.

Kaktüsün yanındaki çelenk görünümlü mum çiçeği ona babasını anımsatıyordu. Sarmaşık türünden olan bu çiçek her zaman bir desteğe ihtiyaç duyardı. Yer değişikliğinden, insan olmanın verdiği sarsıntılardan hoşlanmayan bir adamdı Mualla'nın babası. Karakteriyle uyumlu memurluğa yıllarını vermişti. Ne zaman bir değişiklik yapılması gerekse, Mualla'nın annesi görevi üstlenirdi. Artık geçmişi net olarak hatırlamayacak kadar yaşlıydı. Bir hafta önce görüşmüş, baba kız vakit geçirmişlerdi. Mualla babasının kendisiyle kalmasını istese de, yaşlı adam düzeni bozmak istemiyordu. İç çekecek mum çiçeğinin yapraklarını nemli bezle sildi. Çiçek biraz rahatlamış gibi görünüyordu.

Şeffaf saksının içinde duran, beyaz çiçekli orkideler tıpkı kız kardeşi gibi narin görünümlü olsa da güçlülerdi. Mualla'nın tersine, kız kardeşi uzun yıllardır sevdiği adamla evliydi. Üç tane de çocukları vardı. Çocukken birlikte hayal kurduklarında Mualla dünyayı gezmeyi, kız kardeşi Feride de geniş bir aileye sahip olmayı isterdi. Feride hayal ettiği aileye kavuştu ama Mualla görmeyi çok istediği ülkelere gidemedi.

İçinde hep ukdeler biriktirdi Mualla. Nemliydi yüreği... Onun çiçek hali açelya olmalıydı. Hava akımlarından hoşlanmayan açelyalar gibi değişimi pek sevmese de, o anda yüreğinin sesini dinlemeye karar verdi. Annesinin yumuşak sesiyle, yıllar önce ona söylediklerini anımsadı.

"Yavrum, hayatına yön verecek adımları atmadan önce yüreğinde beliren endişelere kulak asma. Yürümek istediğin yolda yürü, yürürken içinden gelen şarkıyı söyle..."

Elli beş yaşında hayatına yön verip ne yapmak istiyorsa onu yapacaktı. Belki bir uçak bileti alıp Brezilya'ya giderdi. Açelyalar nemli ortamları sevdiğine göre Mualla da sevecekti! Tur şirketleriyle görüşüp hayalleri için ufak bir adım atması yeterliydi. Bu düşünceler aklına yattı! Kim bilir kız kardeşi ve babası Mualla'nın kararını duyduğunda ne tepki verecekti? Bunu düşünmek bile keyifliydi!

Mualla vakit kaybetmeden askılıktaki mercerize hırkasını giyip evden çıktı. Ne yapacağını ve nereden başlaması gerektiğini artık biliyordu!

Günün Şarkısı: Oasis\Stop Crying Your Heart Out

Aysu Bekar

MEVSİM İLKBAHAR

Duygu Çetin

Hayalini kurduğum iki kişilik kış günlerinin üzerinden çok zaman geçti. Mevsim şimdi kalbi kırık bir ilkbahar. Yeşeren ağaçlar, uçuşan polenler, bahar alerjisi... Mevsim şimdi sokakta karşılaştığımızda görmezden geldiğimiz komşularımızın, açık pencerelerimizden evimizin içine sızan, kaçamadığımız hayatları... Kâinatın tüm uyanışına, tüm kalabalığına rağmen, mevsim yalnızlığın ta kendisi. Ve vakit, kendimden kaçıp yine en çok kendime döndüğüm saatler. Vakit tebesümü çoktan geçmiş.

Kırgınım. Dairemde bir başıma oturmuş, beni nefrete boğan bu akıl almaz ayrılığı düşünerek artık hiçbir mevsim ışık almayacağına inandığım yüreğimi dinliyorum. Terk edilişimin ardından, bu kendimle kim bilir kaçınıcı hesaplaşmam. Tek bir söz hakkı bile verilmeyen o alçak vedanın ardından, ne kadar nefretim, isyanım, haklı çığlığım varsa hepsi içimde kaldı. İçimde kalanlar, içimde göz yaşına karışan bir boşluğa aktı. O boşlukta sarsıldı içimdeki kız çocuğu, o boşluğun kinine bulandı. İki kişilik düşlenen mevsimlerden geriye, yapayalnız, karanlık toplu konutlar kaldı. Oysa "geleceği parlak" demişti ortaokulda bir öğretmenim anneme. Aklıma geliyor neden-

siz, acı acı gülüyorum. Gözlerimden süzülen yaşlarla, ağız dolusu küfürler savuruyorum duvarlara... Duvarlardan başka dinleyenim yok. Şu an adını hatırlayamadığım o öğretmen, içinde bulunduğum şu karanlık ruh halinde görseydi beni, bir daha kimsenin geleceği hakkında fikir yürütmemeye yemin edebilirdi, yaşıyorsa eğer.

Gözlerimi kapatıyorum bir an. "Hayatı tek bir insana adamak doğru değil kızım," diyen annemin nasihat dolu sıcacık sesi geliyor kulağıma. Dinlememiştım. Sevmeden, zorla evlendirilmiş bir kadın, nereden bilecekti aşk için yollara düşmeyi. Nereden bilecekti yüreğinin peşinden gitmeyi. Öyle değilmiş meğer. Anneler her şeyi bilirmiş. Telefonuma uzanıyorum. İlk çalışta açıyor. Konuşmuyoruz. Burnumu çekiyorum. En çok anneler biliyor bir sessizliğin anlamını. "Hadi gel," diyor sesi çatlak. En çok anneler anlıyor, yürekten gelen acıyı. Kapatıyorum. Saate bakıyorum. Yola çıkıyorum. Mevsim ilkbahar.

İYİ UYKULAR

Cansu Cindoruk

Söylesene...

Bir düş, bir gecede kaç kez görülür?

Az önce zamanı durdurdum.

Şimdi, bir pencerenin ardından esen rüzgârı dinliyorum.

Zor bir gece geçirdiğimde hep böyle olur. Nefes aldığım yeri hatırlamam ve kim olduğumu anlamam biraz zaman alır. Gün her zamankinden geç başlar fakat her zamanki gibi erken biter.

Sonrası, gece...

Sonrası, düşe kalka yaşanan düşler yine.

İşte, orada epey korkarım. Karabasanlar gelir, ejderhalar gider. Zaman zaman gök, zaman zaman ben gülerim. Çoğu zaman da amansızca koşarım. Sonra durup beklerim; neyi beklediğimi hiç bilmeden. Zaten neden koştuğumu da bilmem. İnsan düşlerini önceden bilebilir mi ki? Sabahın oturma odasında neler olacağına karar verebilir mi?

Oysa insan, gecenin üçünde ansızın gözlerini aralar. Uykusunu bir bıçakla kesip atar. Dizlerini göğsüne çekip gördüğü düşten kurtulmaya çalışır. Şimdi, pencerenin ardındaki kuş kadar savunmasızdır. Önce gözleriyle etrafı kurcalar, sonra kalkıp suyunu yudumlar. Yürür, açılır, oturur, başını öne eğip, kapanır... Bu döngünün orta yerinde kendi kendine sorar durur "Neden?" diye... İnsan düşlerini önceden bilebilir mi ki? Gecenin üçünde oturup yıllardır sesini duymadığı birine uykusunu böldü diye kızabilir mi?

Kalp atışı normale dönünce uzanır, gevşemeye çalışır. Bir süre gözlerini tavana diker ve öylece durur. Yine bekler; her neyi bekliyorsa işte. Kan ellerinden, ayaklarından çekilince bir çizgiye yaklaştığını fark eder. Yarım bir esnemeyle kendisini geceye emanet eder.

Sonrası, aynı düş.

Sonrası, aynı insan yine.

İşte o zaman, artık gözlerini aralamaz. Sağa sola döner ama uykusuna devam eder. İçi kan ağlar, canı acır. Yine de gözlerini açıp da uykusunu bölmez. Ne de olsa, bazı şeylerin ödenmesi gereken bir diyeti vardır. Bazen bir düş, bir çile çekilmesi gerektiğinde insanın zihnine düşer. Bazense unutulmak istenen yerlerden, kimselerden bir selam getirir.

Rebela Genç

İnsanı, gündüz gözüyle gidilmeyecek yerlere götürür.

İnsana, gündüz gözüyle bakılmayacak şeyleri gösterir.

Pek nadir düşler, bilinmeyenlerin kapısını aralar. Sayılı olanlar doğru bir yolun habercisidir. Geri kalan düşler ise geceleri çöpe atmak içindir. Kimisi yıllarca akılda kalır, kimisi güneş doğmadan silinip gider.

Birbirlerinden uzakta olanlar bir araya gelebilmek için düşleri kullanır. Terk edilmiş sevgililer, kalbi kırılan anneler; ihanete uğrayan bütün insanlar düşler sayesinde intikamlarını alır. En çok da özlem çeken ruhlar düşler aleminde gezer. Tıpkı senin gibi, sokaktaki tekir kedinin bile düşleri vardır.

Tüm düşlerin ortak noktası, hiçbirinin gerçek olmamasıdır.

Tüm düşlerin çıkış noktası, kalbi kapatıp kendi kendine sarılmaktır...

...aşktan çok akıl sağlığına inanmaktır.

SİZLER GİBİ NORMAL OLSAYDIM KAHRIMDAN ÖLÜRDÜM

1960'lı yılların ikinci yarısında İstanbul hiç tanıdık olmadığı bir miskin türüyle karşılaşır. Ara sokakları, kuytu köşeleri tercih edip göz önünde bulunmaktan kaçınan yerli miskinlerin aksine, bunlar şehrin göbeğinde, kimseye aldırış etmeden ve büyük bir özgüvenle yaşıyorlardır. Özellikle Sultanahmet bitnik, hippie, çiçek çocuk olarak da adlandırılan insanların istilasına uğramıştır. Bu isimlere ek olarak İstanbulluların "âdem babalar" ve "bitli turistler" olarak da adlandırdığı bu insanların odak mekânları ise, Güzel Manisa Kahvesi, Yener Lokantası ve bugün de hizmet vermeye devam eden Puding Cafe'dir.

Hippilerin İstanbul'a akın etmelerinin sebeplerinden biri, Avrupa'da yayılan "İstanbul'daki köpeklerin kuyruğuna kurabiye bağlı" efsanesidir. Ayrıca İstanbul, diğer Avrupa şehirlerinden daha iyi imkânlar sunmaktadır. Fransız Roland'ın anlattığına göre, Paris'ten ayrıldığında cebinde 240 kuruşu vardır. İki ay İstanbul'da yiyip içer, barınır, üstüne bir de cebine 500 lira koyar. Hippiler, sinyale veya dilenmeye çıktıklarında günde yaklaşık 100 lira kadar para toplarlardı ki bu hem yaşadıkları hayatı idame ettirmek, hem de rahatlayıp kafalarını dinlemek için ihtiyaç duydukları esrarı almaya yeterlidir.

O tarihli gazetelerde aşağı yukarı her gün bir bitli turist haberi çıkar. Çok eşli Kanadalı sarışının bir âşığı intihar edince diğer üçüyle beraber karakola düşer. Ayrıca âdem babalar kendi aralarında da gruplar oluşturup rekabete girerler. Mesela Tivoli grubu, "Balçık çetesi bizim yaptığımızı yapamaz," diyerek caddede ortasında soyunup denize atlar. İngiliz Bill, parasız ve aç kalınca 150 liraya saçını satıp kendini lokantaya atar. Bazıları ise 50 lira karşılığında kanlarını satar.

İstanbul emniyeti "döviz kaçırıcı" bu turistleri zaman zaman karakola toplar ancak bunda pek gönüllü değildir. Gazete haberinin dediğine göre, "aylarca su yüzü

görmeyen vücutlarının neşrettiği kötü koku yüzünden yanlarına yaklaşılmayan, üstü başı perişan kılıklı, yalınayak, uzun saçlı ve sakallı turistler" her toplandığında polislerin karakolu dezenfekte etmeleri gerekir. Suça karışan veya huzur kaçırıcı hippiler en ufak fırsatta sınırdışı edilir, ancak zararsızlar için yapılabilecek bir şey yoktur. Hippie nüfusunun oldukça arttığı 1970 yılında, polis çareyi otellere ve hippilerin takıldığı yerlere, "turistlerin, bitniklerin, hippilerin dikkatine" başlıklı nasihatname asmakta bulur.

Bitli turistler, 1970'li yılların başlarına kadar İstanbulluların yoğun şikâyet ve küçümseyici bakışları altında,

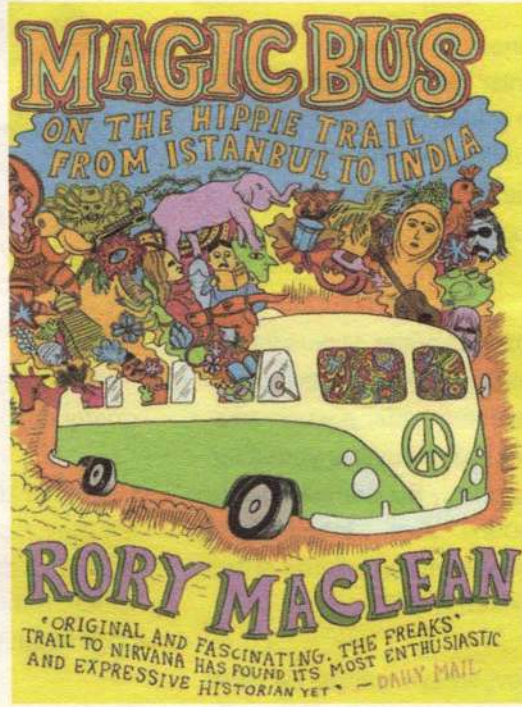
"normal" olmayan şartlarda yaşarlar. Ancak bunun dayandığı bir felsefe vardır ve onlar da diğer insanları normal görmemektedir. İngiliz George, gazeteye verdiği röportajda şunları söyler:

"Bize normal değilsiniz diyorlar. Size göre tabii değiliz. Bana sorsanız sizler gibi olsaydım kahrımdan ölürdüm. Aslında bizler de sizleri normal görmüyoruz. İşte mesele burada. Size göre biz, bize göre siz normal değilsiniz. Acıyorum şu sokaklarda koşuşan ve ne yaptıklarını idrak etmeksizin makine gibi çalışan sizlere. Günlük buluyorum böyle bir hayatı. Sizler basit ve hissetmeden yaşıyorsunuz. Ben neden para kazanmak gayesiyle şu veya bu işi

yaparak kendime olan saygımı sarsayım? Benim gayem para kazanmak değil ki, para için yapılabilecek pislik derim ben. Ancak arzuladığım ve beni tatmin edecek meşguliyetimin ne olduğunu keşfedersem, işte o zaman kıpırdar, çalışırım. Böyle bir keşifte bulunmak için de, şimdi yaptığım gibi bir kenara kıvrılırım ve sizlerin vurduğu miskin damgasına aldırılmadan düşünürüm. Sizde bu harekete dayanacak cesaret var mı?"

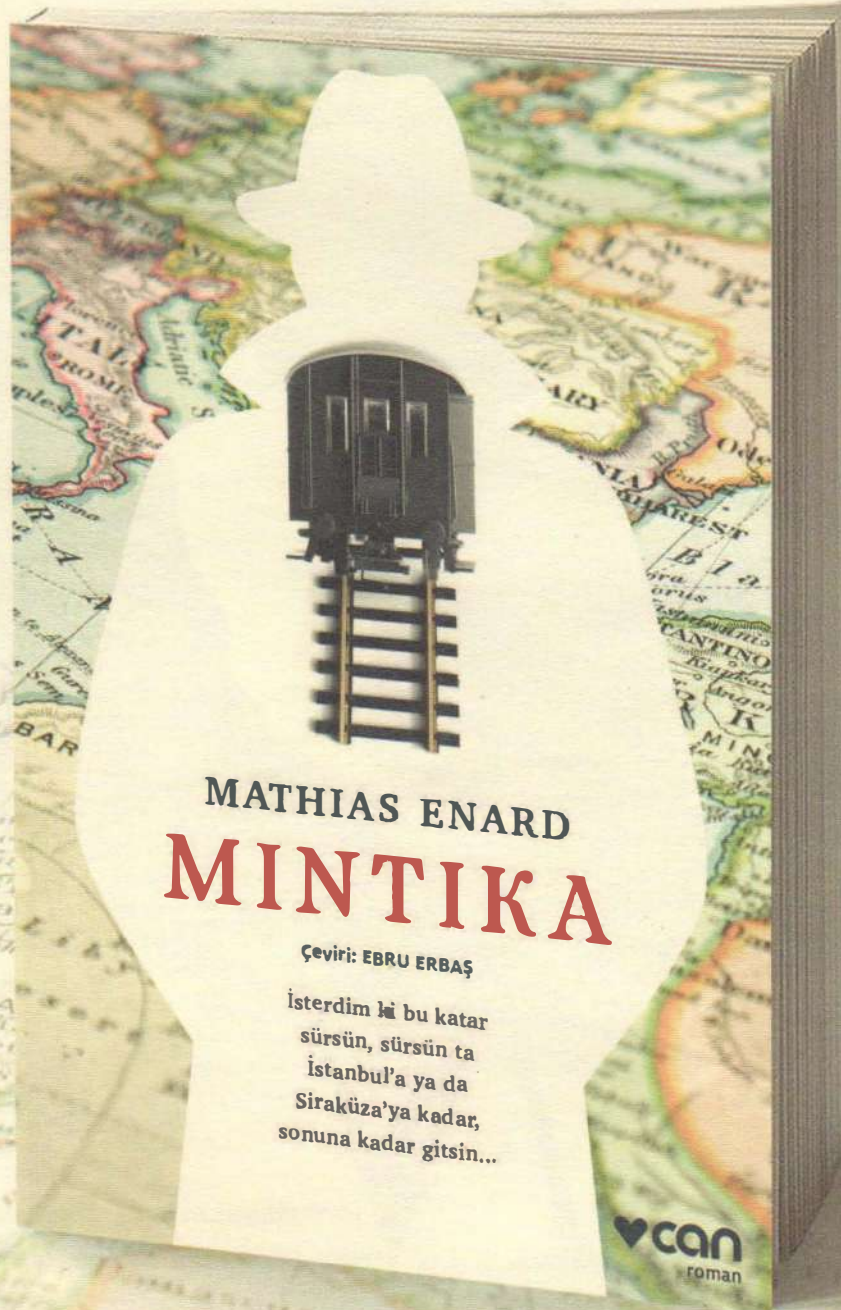
"Kirli ayaklarını kirli ruha tercih eden" hippilerdeki cesaret, sahi bizde var mı?

Daha fazlası, Gayrimeşru İstanbul'da...

MATHIAS ENARD

MINTIKA

İsterdim ki bu katar sürsün, sürsün ta
İstanbul'a ya da Siraküza'ya kadar,
sonuna kadar gitsin...